

MEGA

Moldova Economic Growth Analysis

– Analiza Creșterii Economice în Moldova

Ediția nr. 7

Octombrie 2012

Autori:

Ana Popa, coordonator

Adrian Lupusor

Valeriu Prohnițchi

Acest raport a fost tradus din limba engleză. În caz de eventuale inexactități sau erori, versiunea engleză va fi considerată cea corectă.

Această publicație este realizată de „Centrul Analitic Independent EXPERT-GRUP” cu suportul Think Tanks Fund al Open Society Foundations. Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorului.

Cuprins

Mesajele-cheie ale acestei ediții.....	5
Indicatori statistici.....	7
Sumar.....	8
1. Oferta internă.....	10
Perspective economice sumbre pe termen scurt, dar mai bune pentru 2013	10
Provocări și prognoze pe termen scurt.....	11
Recomandări de politici	12
2. Cererea internă.....	14
Volatilitatea înaltă a cererii interne: un indiciu al unei economii slabe	14
Provocări și prognoze pe termen scurt.....	16
Recomandări de politici	17
3. Finanțe publice	18
Optimismul exagerat al autorităților: un risc pentru stabilitatea finanțelor publice?	18
Provocări și prognoze pe termen scurt.....	21
Recomandări de politici	22
4. Piața muncii.....	24
Criza continuă pe piața forței de muncă.....	24
Provocări și prognoze pe termen scurt.....	26
Recomandări de politici	27
5. Prețuri și politică monetară	28
Procesul dezinflaționist contrabalansat de efectele secetei.....	28
Provocări și prognoze pe termen scurt.....	31
Recomandări de politici	31
6. Sectorul bancar.....	33
Acumularea resurselor pentru a face față unei potențiale crize	33
Provocări și prognoze pe termen scurt.....	36
Recomandări de politici	36
7. Sectorul extern.....	37
Noi efecte negative ale crizei datoriei suverane în UE și ale secetei	37
Provocări și prognoze pe termen scurt.....	38
Recomandări de politici	39
Despre Expert-Grup.....	40

Lista figurilor:

Figura 1. Evoluția și prognozele PIB-lui trimestrial și a principalelor sale componente, 2002-2012, medie mobilă pentru 5 perioade (2000=100%)	10
Figura 2. Evoluția trimestrială a consumului gospodăriilor casnice 2008 - 2012, creștere f-a-p, %.....	14
Figura 3. Evoluția trimestrială a remitențelor după origine, f-a-p, %	15
Figura 4. Modificarea investițiilor în active materiale pe termen lung după tipuri de proprietăți, % f-a-p	16
Figura 5. Veniturile și cheltuielile bugetului de stat, creștere f-a-p, %	18
Figura 6. Structura principalelor venituri fiscale, ianuarie - august 2011	19
Figura 7. Structura principalelor venituri fiscale, ianuarie - august 2012	19
Figura 8. Stocul datoriei publice interne, mln. MDL și rata medie a dobânzii pentru bonurile de trezorerie, %.....	20
Figura 9. Contribuțiile asigurărilor sociale de stat în câteva țări din ECE, %.....	21
Figura 10. Nivelul curent și cel prognozat al veniturilor bugetului de stat, , în mlrd. MDL.....	22
Figura 11. Evoluția sectorială a numărului populației ocupate (ajustată sezonier), T1-08=100%	24
Figura 12. Structura ocupării după tipurile întreprinderilor în T2, 2008-2012, %	25
Figura 13. Indicele prețurilor de consum și inflația de bază, creștere f-a-p, %.....	28
Figura 14. Principalele componente ale IPC, creștere f-a-p, %	29
Figura 15. Indicele global al prețurilor la alimente (2002-2004=100) și componenta IPC a produselor alimentare, creștere f-a-p, %.....	29
Figura 16. IPC anual de facto și prognozat și rata REPO a băncii centrale, %	30
Figura 17. Paritatea zilnică oficială MDL/USD și volumele de valută străină achiziționate de BNM....	31
Figura 18. Volumul creditelor noi acordate în monedă națională și valută străină, % f-a-p, serie filtrată cu MA(5)	33
Figura 19. Depozite noi în monedă națională și străină, % f-a-p, serie filtrată cu MA(5).....	34
Figura 20. Ponderea creditelor neperformante în total credite, lichiditatea pe termen scurt, suficiența capitalului ponderat la risc și rentabilitatea medie a activelor în industria bancară, %	35
Figura 21. Operațiunile de livrare și sterilizare a lichidităților efectuate de BNM, mln. MDL	35
Figura 22. Evoluția trimestrială a exporturilor și importurilor de bunuri și servicii, milioane USD, T1-95 – T3-13.....	37

Lista tabelelor:

Tabelul 1. Moldova: principalii indicatori economici și socio-economici.....	7
Tabelul 2. Executarea veniturilor pentru perioada ianuarie - august 2012 în raport cu cele planificate, %.....	18

Mesajele-cheie ale acestei ediții

- Conform evaluării noastre, cadrul general de politici macroeconomice este la moment adecvat pentru a susține creșterea economică a Republicii Moldova pe termen scurt și mediu. Deși ar putea fi discutate unele instrumente de politici utilizate (de exemplu, cât de adecvat este deficitul bugetar sau politica cursului de schimb), noi considerăm că politica macroeconomică a atins un echilibru „optimal” și că procesul de creștere economică nu ar putea fi impulsionat semnificativ prin modificarea instrumentelor macroeconomice. Discuțiile de politici ar trebui să se focalizeze în mod prioritar asupra înlăturării constrângerilor de natură structurală, instituțională, infrastructurală și climaterică în adresa creșterii economice.
- Deși riscurile și incertitudinile încă planează asupra economiei globale și europene, se pare că zona cea mai riscantă a fost deja trecută. Moldova își revine lent din șocurile externe, după cum sugerează chiar și Indicele Compozit Anticipator elaborat de Expert-Grup și care s-a stabilizat în al treilea trimestru 2012 după o scădere continuă începând cu toamna anului 2011¹. În următoarele două-trei trimestre principalele repercusiuni negative vor veni din sectorul agricol, cu implicații majore pentru industria alimentară. În acest sens, dorim să atragem atenția asupra faptului că vulnerabilitatea economiei în fața condițiilor climaterice tot mai extremale a fost o constantă în ultimele două decenii, care a tăiat circa 20-25% din PIB. Strategiile și planurile adoptate pentru reducerea acestei vulnerabilități au avut un efect îndoielnic. Este necesară o evaluare mai realistă a expunerii agriculturii la condițiile climaterice și o revizuire a paradigmei de dezvoltare a sectorului.
- Agricultură este un sector cu importante conexiuni economice, de aceea recesiunea acesteia în mod firesc afectează ramurile în aval, în special industria alimentară. Fiecare secetă care a afectat Moldova începând cu 1991 încoace a șubrezit în mod vizibil lanțurile de furnizare. Tarifele vamale protecționiste aplicate produselor agricole de import complică și mai mult problemele logistice cu care se ciocnesc întreprinderile procesatoare de materii prime agricole. Autoritățile care au competențe în domeniu – în special Ministerul Agriculturii și Ministerul Economiei – ar trebui să analizeze cât de adecvată este politica vamală în timpul și imediat după fenomenele climaterice extremale care lovesc în industria alimentară și să permită o reducere temporară a tarifelor vamale impuse importurilor de materii prime agricole.
- Deși poziția Moldovei în Doing Business 2013 în ceea ce privește protecția investitorilor s-a îmbunătățit esențial, această îmbunătățire este în disonanță puternică cu percepția generalizată că proprietatea privată încă nu este suficient de bine protejată de lege. Mass media națională abundă în relatări despre tentative de preluări ostile, scandaluri corporative și lipsa de responsabilitate a managementului executiv în multe companii. Pentru a preveni riscurile de multiplicare a acestor tentative este necesară o revizuire profesională a întregii legislații comerciale și corporative moldovenești și asigurarea unei instruiți mai bune a judecătorilor în aplicarea acesteia.
- În vremuri economice incerte, prognozarea economică și bugetară este o activitate dificil de realizat chiar și pentru guvernele care au capacități de prognoză mai bune decât cel moldovenesc. Dar este imperativ de a începe consolidarea acestor capacități în trei instituții care au un rol-cheie în planificarea bugetului – Ministerul Finanțelor, Ministerul Agriculturii și

¹ „Relevanța Indicelui Compozit Anticipatoriu elaborat de Expert-Grup pentru definirea fluctuațiilor economiei moldovenești”, Expert-Grup, 2012, <http://expert-grup.org/?go=biblioteca&c=28>

Ministerul Economie. Consolidarea capacităților de prognoză și planificare însă este posibilă numai dacă este însoțită de fortificarea deprinderilor de evaluare ex-ante a impactului politicilor. În afară de dezvoltarea propriilor capacități, aceste instituții trebuie să învețe cum să coordoneze mai bine planificarea de politici și, foarte important, să adopte o perspectivă asupra politicilor care ar transcende „sectoarele” de care acestea sunt responsabile.

- Continuăm să credem că cele mai importante două condiții pentru creșterea și dezvoltarea pe termen lung a țării noastre sunt reformele în justiție și educație, ambele influențând, la moment, în sens negativ funcționarea economiei moldovenești. Doar un sistem de justiție capabil să „facă dreptate” poate să asigure funcționarea plină a structurilor economice, să susțină procesul de sofisticare a acestora și să asigure, în acest fel, o creștere mai durabilă și mai puternică. În același timp, oamenii reprezintă cea mai mare bogăție a unei țări sărace în resurse, cum este Moldova. Economia moldovenească poate să funcționeze la potențial maxim numai dacă resursele sale umane sunt parte plină a procesului economic. Aspirațiile Moldovei de a deveni o economie competitivă și inovațională nu au cum să se realizeze dacă capitalul său uman se erodează în mod continuu prin emigrare și prin înrăutățirea calității educației. Este perfect clar că sistemul educațional nu răspunde necesităților economiei și societății, deficitul de capital uman instruit și calificat agravându-se amenințător în ultimul deceniu.

Indicatori statistici

Tabelul 1. Moldova: principalii indicatori economici și socio-economici

	2009	2010	2011	2012 estimat	2013 proгноза
Populația, milioane (exclusiv Transnistria), început de an	3,568	3,564	3,560	3,553	3,553
PIB, miliarde MDL, prețuri curente	60,429	71,849	82,174	87,953	95,583
PIB, miliarde USD, prețuri curente	5,409	5,810	7,003	7,269	7,647
PIB per capita, USD, la Paritatea Puterii de Cumpărare	2843	3088	3373,0	3383,1	3603,7
PIB, modificare % față de anul precedent	-6,5	6,9	6,4	0,5	3,5
Deflator PIB, mod. % f-a-p	2,0	11,2	7,4	6,5	5,0
Consumul privat, mod. % f-a-p	-7,9	9,0	8,5	1,3	3,2
Formarea brută de capital fix, mod. % f-a-p	-30,9	17,2	10,7	-0,8	5,0
Producție industrială, mod. % f-a-p	-22,2	7,0	7,4	3,0	6,0
Producție agricolă, mod. % f-a-p	-9,9	7,9	5,8	-20	17
Industrie/PIB, %	13,0	13,3	13,7	13,4	13,7
Agricultura/PIB, %	8,5	12,0	12,3	10,0	10,5
Export de mărfuri, FOB milioane USD	1331,6	1541,5	2221,6	2320	2390
Import de mărfuri, CIF milioane USD	3275,8	3855,3	5191,6	5134	5160
Export de servicii, milioane USD	673,1	701,2	868,8	896	920
Import de servicii, milioane USD	712,9	770,9	894,7	979	1010
Investițiile străine directe nete, milioane USD	138,6	193,9	253,4	n.a.	n.a.
Venituri nete din muncă remise din străinătate, milioane USD	1198,6	1351,4	1600,4	1648,0	1698,0
Contul curent/PIB, %	-8,6	-7,9	-11,5	-7,6	-8,2
Activele oficiale de rezervă, milioane USD	1480,3	1717,7	1965,3	2100	2200
Datoria externă totală, stoc, milioane USD	4364,1	4778,7	5452,3	n.a.	n.a.
Datoria externă/PIB, %	80,8	82,2	77,9	n.a.	n.a.
Rata ocupării, % din populația de peste 15 ani	40,0	38,5	39,4	38,0-39,0	39,0-40,0
Rata șomajului, % din populația economic activă	6,4	7,4	6,2	5,8	6,4
Salariul real, mod. % f-a-p	9,0	0,7	3,7	1,0	3,0
Indicele Prețurilor de Consum, sfârșit de an, %	0,4	8,1	7,8	5,2	4,5
Deficitul bugetar/PIB, %	-6,8	-2,5	-2,4	-1,8	-1,0
Cheltuielile bugetului de stat/PIB, %	45,3	40,8	39,1	41,4	41,3
Rata de schimb, medie anuală, MDL/USD	11,1	12,4	11,7	12,1	12,5
Agregatul monetar M2, mod. % f-a-p	-3,8	18,3	14,4	20,0	15,0
Rata de refinanțare a BNM, sfârșit de an, %	5,0	7,0	9,5	4,5	5,5
Total credite bancare/PIB, %	35,0	32,6	36	32	33
Rata dobânzii depozite bancare, %, medie anuală	14,7	7,6	7,54	7,6	7,7
Rata dobânzii credite bancare, %, medie anuală	20,3	16,3	14,4	13,5	13,0

Sursa: BNS, FMI, BNM, calculele, estimările și prognozele EXPERT-GRUP;

Sumar

Oferta internă

În anul 2012 Moldova a căzut victimă hazardurilor financiare (impactul crizei datoriei suverane în UE), climaterice (o secetă extinsă și cumplită) și a slăbiciunilor interne (condițiile nesatisfăcătoare de business și cererea plătândă). Creșterea economică s-a răcit dramatic și pentru anul 2012 noi prognozăm o creștere a PIB-ului de numai 0,5%. În același timp, anticipăm o situație mai bună în 2013, PIB-ul urmând să crească cu 3,5% în scenariul de bază. Dar scenariul pesimist, care se bazează pe o înrăutățire a condițiilor pe piețele de consum și muncii din UE poate rezulta într-o creștere de numai 2,0%. Scenariul de bază include o creștere de recuperare de 10-15% în sectorul agricol, o creștere relativ modestă în 5% în industrie și construcții și o rata de creștere a serviciilor de numai 2%. Îmbunătățirea esențială a condițiilor de afaceri rămâne principala noastră recomandare pentru „dezlănțuirea” potențialului economiei naționale.

Cererea internă

În Q2-12, pentru prima dată după dedinul din 2009, consumul gospodăriilor casnice a fost în scădere din cauza înrăutățirii situației pe piața națională a forței de muncă și diminuării transferurilor de peste hotare în favoarea persoanelor fizice. În timp ce scăderea remitențelor este în prezent generată de dificultățile de zona euro, economiile CSI nu sunt imune la evoluțiile din țările UE, astfel încât, în al doilea trimestru remitențele din CSI, inclusiv Rusia au crescut de două ori mai lent comparativ cu 2010 și 2011, în timp ce remitențele din alte țări au scăzut cu 5,6%. Răcirea consumului a influențat negativ activitatea companiilor, stocurile cărora au crescut pe parcursul a câteva trimestre consecutiv. Această situație reflectă dificultățile cu care se confrunta companiile în comercializarea mărfurilor și ar putea determina scăderea producției în următoarele trimestre în cazul în care stocurile constau în principal din producția finită. Activitatea de investiții, deși mai puțin anemică comparativ cu primul trimestru, este grav afectată de lipsa investițiilor străine, care continuă să scadă pe parcursul mai multor trimestre la rând.

Finanțe publice

Majoritatea acțiunilor orientate spre asigurarea consolidării fiscale au vizat partea de venituri a bugetului de stat: introducerea cotei de 12% pentru impozitul pe venitul persoanelor juridice, majorarea accizelor pentru o serie de produse. Suportul extensiv din partea comunității internaționale sub forma granturilor și creditelor externe a servit ca suport suplimentar pentru menținerea stabilității finanțelor publice. Cu toate acestea, sunt necesare acțiuni consolidate pentru a substitui aceste surse externe cu surse interne care ar asigura stabilitatea pe termen lung a finanțelor publice. În particular, Guvernul trebuie să eficientizeze esențial procedurile de colectare a taxelor și a administrării fiscale și vamale, să sporească transparența procesului bugetar, să elimine diverse ambiguități fiscale, precum și să înceapă o reformă comprehensivă a sistemului de pensii. Un factor adițional care afectează negativ consolidarea fiscală vizează optimismul exagerat al autorităților publice în procesul elaborării bugetelor de stat atât pentru 2012, chiar și după modificările recente. Aceasta creează riscuri pentru neacoperirea integrală cu venituri a cheltuielilor publice asumate și, respectiv, a creșterii deficitului bugetar deasupra nivelului preconizat.

Piața muncii

Evoluția pieței forței de muncă din Moldova în al doilea trimestru al anului 2012 reflectă tendințele economice externe care se suprapun tendințelor naturale de scădere a ocupării în anumite sectoare. Mai mult ca atât, dedinul ocupării forței de muncă în toate cele patru sectoare economice majore a fost însoțit de reducerea preponderentă a ocupării în întreprinderile formale, determinând ca impactul social al instabilității pe piața forței de muncă să fie disproporționat mai mare comparativ cu pierderea locurilor de muncă. Acest lucru este amplificat de pierderea accesului la mecanismele de protecție socială de către persoanele care rămân active pe piața forței de muncă, dar tranzitează spre întreprinderile sectorului informal sau gospodăriile casnice. În plus, evoluția salariilor indică

asupra perspectivelor negative din unele sectoare orientate spre export, care ar putea duce în cele din urmă la lichidarea locurilor de muncă dacă situația de pe piețele externe nu se îmbunătățește. Între timp, rata șomajului a fost relativ joasă, subliniind o dată în plus inutilitatea acestui indicator pentru a caracteriza starea economiei moldovenești.

Prețuri și politică monetară

Repercusiunile secetei în paralel cu scumpirea carburanților au determinat creșterea IPC anual începând cu luna iulie 2012. Principala contribuție la acest salt neașteptat al prețurilor aparține produselor alimentare care la finele trimestrului trei au generat circa o treime din inflația anuală. Principalele cauze țin de diminuarea ofertei interne de produse agricole datorită condițiilor climatice dificile din acest an, precum și de creșterea prețurilor mondiale la alimente, determinând ajustări corespunzătoare pe piața internă. Persistența acestor factori inflaționisti din partea costurilor, pe fondul presiunilor inflaționiste scăzute din partea cererii, au motivat banca centrală să-și mențină rata de bază neschimbată în trimestrul trei. În așa mod, aceasta păstrează caracterul acomodativ al politicii monetare cu scopul de a susține creditarea și a atenua încetinirea activității economice. Din cauza creșterii relativ rapide a prețurilor din ultima perioadă prognoza privind inflația anuală a fost revizuită în sus. Astfel, la finele anului curent aceasta urmează să ajungă la nivelul de circa 5.2%, iar pentru 2013 anticipăm o stabilizare la nivelul de 4.5% cu condiția lipsei unor șocuri majore din partea costurilor.

Sectorul bancar

Activitatea de creditare a băncilor a pășit pe pantă negativă din cauza reticenței băncilor, având în vedere condițiile economice precare, precum și cererea mai joasă din partea firmelor. Una din principalele consecințe ale înrăutățirii situației economice curente constă în creșterea ponderii creditelor neperformante în activele bancare. Cele mai mari îngrijorări se referă la 2 bănci problematice care dețin circa 20% din activele sistemului bancar și la care peste 40% din credite sunt clasificate drept neperformante. Cu toate acestea, toate băncile comerciale au rămas foarte „lichide”, fapt ce servește drept o protecție sigură împotriva unor eventuale șocuri negative care ar putea afecta economia moldovenească. Activitatea creditară moderată care va persista cel puțin până la finele anului curent reprezintă principalul dezavantaj al acestei abordări conservative a băncilor. Având în vedere nivelul înalt de incertitudine, băncile vor prefera să-și păstreze lichiditățile în instrumente financiare cu risc minim, în detrimentul creditării sectorului real. Chiar dacă activitatea de creditare se poate relansa în S2-12, sunt necesare acțiuni consolidate în vederea restructurării cât mai rapide și eficiente a activelor toxice din portofoliile bancare.

Sectorul extern

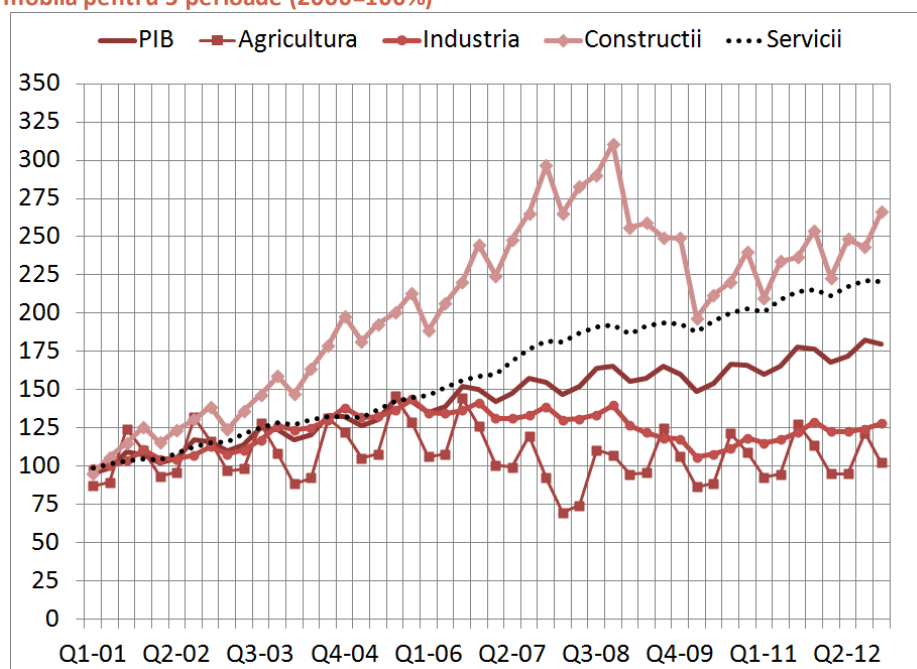
Toate instituțiile financiare internaționale importante și-au revizuit în jos creșterea economică pentru anii 2012-2013. De exemplu, FMI anticipează o creștere a economiei globale de 3,3% în 2012 și o ușoară ameliorare în 2013, +3,6%. Comerțul extern moldovenesc reflectă plener înrăutățirea condițiilor economice globale, exporturile de bunuri și servicii urmând să crească cu circa 0,4% în 2012, în timp ce importurile, cu numai 0,1%. În cadrul scenariului nostru de bază, anticipăm că situația externă și internă se va îmbunătăți ușor în 2013. Exporturile au șanse bune să crească cu 4%, în timp ce importurile vor crește probabil mai puternic, cu circa 5-6%. Deoarece remitențele se așteaptă să crească ceva mai lent în prima jumătate a anului, noi anticipăm o ușoară înrăutățire a contului curent, de la 7,6% în 2012 la 8,2% în 2013.

1. Oferta internă

Perspective economice sumbre pe termen scurt, dar mai bune pentru 2013

Datele statistice oficiale și estimările asupra **PIB**-ului ne arată o înrăutățire semnificativă a situației economiei Moldovei pe parcursul anului 2012 și, după cum putem anticipa de pe acum, perspectivele pe termen scurt rămân la fel de posomorâte (Figura 1). După creșterea deja dezamăgitoare din T1-12 (creșterea PIB-lui fiind de 1,0% f-a-p), în T2-12 creșterea economică a pierdut încă aproximativ o jumătate de punct procentual (creșterea PIB-lui fiind de 0,6% f-a-p). Conform estimărilor preliminare, în T3-12 creșterea PIB-lui f-a-p a fost de circa 0,4-0,5%. Indicatorul Compozit Anticipator pe care-l folosim pentru evaluarea stării economiei ne arată o anumită stabilizare în lunile iulie-august, însă oricum riscurile economice rămân încă înalte. În particular, aceasta este indicat de volumul în descreștere a transporturilor de mărfuri în luna septembrie.

Figura 1. Evoluția și prognozele PIB-lui trimestrial și a principalelor sale componente, 2002-2012, medie mobilă pentru 5 perioade (2000=100%)

Sursa: BNS, prognoze pentru T2-T4 2012 de către Expert-Grup;

Agricultura a reprezentat principala barieră în calea creșterii economice, valoarea adăugată brută diminuându-se cu 7,5% în al doilea trimestru și cu o rată estimată de -15% în T3-12 (al treilea trimestru contribuind cel mai mult la producția anuală a întregului sector). Evident această recesiune a fost cauzată de seceta severă și prelungită cu care s-a confruntat Moldova în 2011-2012. Recoltele la hectar la principalele culturi au scăzut în medie cu 25%, însă în unele cazuri chiar și mai dramatic: recolta de porumb s-a micșorat cu circa 70%, de grâu - cu circa 40%, de floarea soarelui și cartofi - cu 30%. După cum am previzionat în ediția precedentă a MEGA, scăderea dramatică a recoltelor a avut o influență negativă imediată asupra sectorului zootehnic. În rezultatul micșorării dramatice a stocurilor de nutrețuri, producătorii de ouă și lapte au suferit șocuri semnificative: producția de lapte a scăzut cu 4% în T2-12, în timp ce producția de ouă - cu peste 20%. Ne așteptăm la rate de descreștere și mai înalte în sectorul zootehnic în T3-T4, fiindcă proprietarilor fermelor le va fi și mai dificil să obțină nutrețuri. Deși Guvernul a declarat că seceta nu va influența securitatea alimentară a țării, de această dată Moldova se confruntă cu riscuri destul de înalte pentru securitatea alimentară, ținând cont de faptul că în 2012 practic toate țările producătoare de culturi cerealiere au fost lovite de condiții meteorologice extreme. Unele dintre aceste țări, cum ar fi Rusia și Ucraina spre exemplu,

chiar discută o posibilă interdicție, totală sau parțială, a exporturilor de cereale. Aceasta va duce imediat la majorarea prețurilor globale, ceea ce va fi benefic pentru unii fermieri moldoveni, însă va influența în mod negativ puterea de cumpărare a populației sărace din Moldova, în special din zonele urbane.

Industria Republicii Moldova și-a reluat creșterea în al doilea trimestru, valoarea adăugată brută crescând cu 5,3%. Totuși, există semnale clare că rata de creștere s-a temperat în al treilea trimestru, chiar dacă a rămas pozitivă, la circa 2-4%. Însă câteva ramuri industriale probabil se vor confrunta cu scăderi drastice ale producției, în special în industria produselor alimentare și băuturilor: industria de prelucrare și conservare a legumelor și fructelor, industria morăritului și altele, care depind direct de calitatea și cantitatea materiei prime agricole furnizate. Industria tutunului iarăși trece prin vremuri grele (volumul producției diminuându-se cu 20% în T1-T3-12). Fabricile care lucrează în sistem Lohn cu parteneri europeni - cum ar fi producătorii de îmbrăcăminte și încălțăminte - și-au continuat tendințele de descreștere în trimestrele trei și patru, reflectând diminuarea cererii pe piețele UE. O criză prelungită în UE ar pune sub semnul întrebării însăși capacitatea de supraviețuire a acestor companii, fiindcă partenerii lor europeni ar putea căuta servicii de muncă mai ieftine pe piețe terțe (inclusiv în țări îndepărtate cum ar fi Vietnam, Indonezia, Myanmar). Sectoarele industriale „noi” - inclusiv producția de echipament electric, mașini, instrumente și echipamente medicale, care și-au dublat productivitatea în prima jumătate a anului 2012 - au rămas campioni ai creșterii, însă, după cum ne-am așteptat, rata de creștere s-a temperat în a doua jumătate a anului.

Reducerea ratei de creștere a **serviciilor** a prezentat cea mai îngrijorătoare tendință din T1-T2-12, creșterea VAB micșorându-se la de 2,6% în T1-12 până la doar 1,2% în T2-12. Conform estimărilor noastre, această tendință de descreștere s-a stabilizat în T3-12. Totuși, ratele de creștere vor rămâne mult mai moderate decât în anul 2011 atât în cazul serviciilor prestate atât populației, cât și companiilor. Condițiile economice și intrările de numerar mai incerte reprezintă principalele cauze ce determină un comportament mai economic în rândul consumatorilor.

După marea surpriză din T1-12 (cu o creștere raportată a VAB sectoriale de 9,8%), în al doilea trimestru sectorul **construcțiilor** a dus-o mai rău (doar +0,9%, departe de așteptările noastre anterioare). Principalele surse de creștere au fost proiectele de infrastructură publică (creștere de +7,5% f-a-p), care au avut o pondere de 46% din volumul total al lucrărilor din cadrul sectorului. Deși sectorul rezidențial a înregistrat rate de creștere mai înalte (+8,8%), acesta are o pondere foarte mică în producția totală (doar 33%). Cererea pentru lucrări de construcție din partea companiilor a rămas la fel de redusă ca și în T1-12 (înregistrând o descreștere de -33% f-a-p în construcția clădirilor nerezidențiale). Aceasta reflectă o nesiguranță economică mult mai mare a agenților economici și reticența lor de a-și extinde capacitățile de producție în contextul incertitudinilor înalte cu privire la evoluțiile viitoare a cererii interne și externe.

Provocări și prognoze pe termen scurt

- Impactul secetei asupra sectorului agricol a fost vast și profund, după cum am prezis anterior. Folosind modelul nostru simplu de regresie a producției agricole pe suprafețele însămânțate cu culturi și condițiile meteorologice², ne menținem prognozele prezentate anterior în conformitate cu care, în anul 2012 valoarea adăugată în agricultură va descrește cu 15% conform scenariului de bază (și cu circa 20% în cel mai rău caz). Scenariul de bază prevede o majorare semnificativă (în medie cu circa 10%) a prețurilor producătorilor pentru produse agricole. Deși un anumit număr de fermieri vor beneficia de majorarea prețurilor la produse agricole, marea majoritate a populației rurale va avea de suferit și va trebui să-și modifice

² $GVA = 339.888 * Areas_Crops - 388292 * Aridity_Index$, unde $Areas_Crops$ este suprafața totală ocupată de plante anuale și multianuale, iar $Aridity_Index$ este raportul dintre suma temperaturilor anuale medii în perioada aprilie-iulie și suma cantităților de precipitații în perioada noiembrie anul precedent – iunie anul curent;

semnificativ structura consumului. Din cauza incertitudinilor meteorologice înalte, acum ne este dificil să prognozăm evoluția producției agricole în anul 2013. Însă putem spune cu certitudine că anul viitor sectorul zootehnic cel mai probabil își va continua dedinul. Serile cronologice privind producția agricolă ne sugerează că ar trebui să ne așteptăm la o creștere puternică a producției culturilor agricole dacă în 2013 condițiile climatice vor fi mai apropiate de cele „normale”. Pentru anul viitor scenariul de bază prevede o creștere cu 10-15% a producției agricole³.

- Deși în sectorul industrial au putut fi observate doar câteva episoade de creșteri pozitive ale producției industriale în 2012, majoritatea companiilor au reușit să-și reducă consumurile intermediare și mai mult. Această tendință va continua până la sfârșitul anului și, ca rezultat aritmetic, va duce la o creștere a valorii adăugate mai mare decât s-a așteptat inițial (+2%). Totuși, industria produselor alimentare se va confrunta în continuare cu riscuri semnificative cauzate de înrăutățirea situației furnizorilor lor în urma micșorării producției agricole și va trebui să se bazeze într-o măsură mai mare pe importuri. Anul viitor, în funcție de viteza cu care sectorul agricol își va relua creșterea și de situația de pe piețele europene, am putea observa majorarea valorii adăugate generate de industrie cu până la 5%.
- Creșterea din sectorul construcțiilor va rămâne pozitivă, chiar dacă rata de creștere a valorii adăugate s-ar putea reduce de la 10% la începutul anului 2012 până la nivelul de 1,4% către finele anului. Acum este foarte riscant să se previzioneze creșterea volumurilor lucrărilor de construcție pentru 2013 din cauza seriilor statistice foarte volatile. Am adoptat o rată de creștere estimată de 5% pentru anul 2013; însă și o creștere cu peste 10% este posibilă dacă proiectele de infrastructură publică vor continua într-un ritm mai rapid.
- Sectorul serviciilor va rămâne principalul factor al creșterii economice în 2012, cu o creștere estimată de 1,8% a valorii adăugate. Ca și în prima jumătate a anului, telecomunicațiile, comerțul cu amănuntul și serviciile prestate populației vor susține această creștere. În general, așteptăm o creștere cu până la 1,8% a VAB generate de sectorul serviciilor în anul 2012 și o creștere mai robustă de circa 2% în anul 2013.
- În ipoteza că impozitele nete pe produse și import vor crește cu circa 4-6%, PIB-ul total la prețurile de piață ar putea crește cu 0,5% în 2012. Conform estimărilor, în 2013 PIB-ul va crește cu circa 3,5-3,8%.

Recomandări de politici

- Marea majoritate a recomandărilor noastre de politici rămân valabile: politica agricolă și politica fiscală aferentă necesită o abordare mai previzibilă, politica privind cercetarea și dezvoltarea trebuie să permită consolidarea legăturilor între comunitatea de cercetare și IMM-uri, fiind necesară și o protecție mai puternică a concurenței echitabile și a drepturilor consumatorilor.
- Ediția recentă „Doing Business 2013” oferă o imagine puțin mai bună a condițiilor naționale de afaceri, deși unii din indicatori nu corelează cu percepțiile din „viața reală” (cum ar fi urcarea cu 34 de poziții pentru protecția investitorilor, pe fundalul multiplelor tentative raportate de preluare corporativă ostilă). Pentru majoritatea indicatorilor Moldova a pierdut din poziții, deși în dasamentul general a câștigat 3 poziții, urcând de pe locul 86 în 2012 (după calcularea retroactivă a dasamentului cauzată de modificările metodologice) pe locul

³ VAB = 339.888*Suprafață_culturi – 388292*Indice_ariditate, unde Suprafață_Culturi reprezintă suprafața totală ocupată de culturi anuale și multi-anuale, și Indice_ariditate reprezintă raportul dintre suma valorilor medii lunare a precipitațiilor în perioada noiembrie, anul precedent – iunie, anul curent.

83 în 2013. În pofida acestei îmbunătățiri, ușurința de înființare a unei întreprinderi reprezintă principala problemă care trage Moldova înapoi și este regretabil că anumite probleme ce țin de procedurile prea lungi de înregistrare a afacerii nu au fost încă soluționate. După crearea Centrului de guvernare electronică și ținând cont de disponibilitatea soluțiilor IT, reducerea la o singură zi a perioadei necesare pentru înregistrarea unei afaceri este pe cât de posibilă pe atât și de necesară.

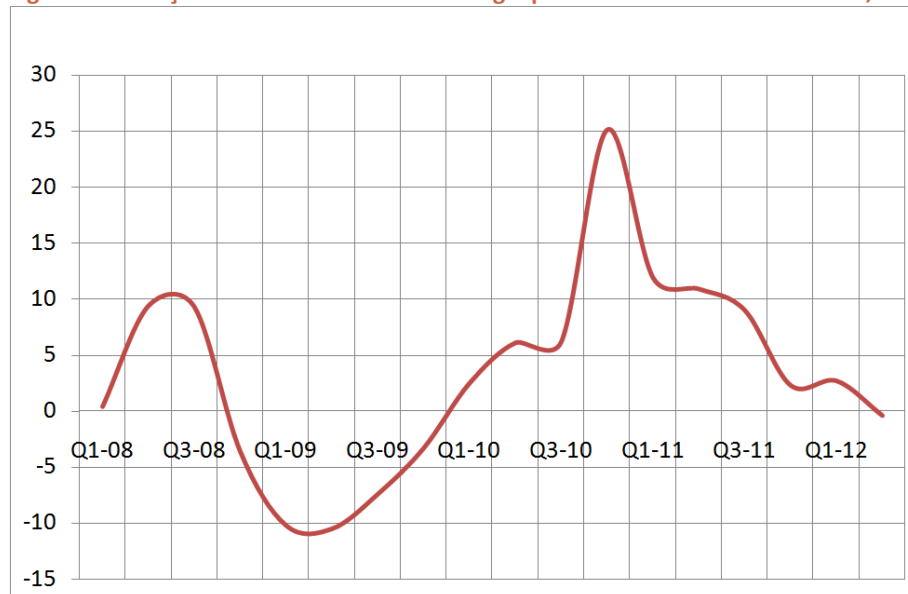
- În același timp, în „Doing Business 2013” se arată că obținerea unei autorizații de construcții rămâne o problemă în Moldova, în pofida tuturor încercărilor de reformare realizate până acum. Dacă nu va reuși să se debaraseze de birocrăție, Guvernul nu trebuie să se aștepte că situația din acest domeniu se va ameliora.
- Reformarea sectorului justiției, care a fost inițiată, trebuie să fie monitorizată îndeaproape atât de autoritățile publice, cât și de societatea civilă. Un sistem judiciar eficient este esențial pentru ca Moldova să devină mai atractivă pentru investitorii interni și străini, precum și pentru dezvoltarea pe termen lung a țării.
- O altă recomandare esențială este de a revizui în ce măsură politica comercială este adecvată în condițiile în care companiile procesatoare se confruntă cu grave probleme în asigurarea cu materie primă. Deoarece producția internă este mult mai mică în 2012 și este incertă pentru anul viitor, este recomandabilă o reducere temporară a tarifelor vamale pentru materiile prime agricole importate. Aceasta va permite producătorilor de produse alimentare să substituie furnizorii locali care nu dispun de rezerve cu materii prime de import și astfel să-și refacă stocurile de materie primă.

2. Cererea internă

Volatilitatea înaltă a cererii interne: un indiciu al unei economii slabe

În contextul în care situația regională nu s-a îmbunătățit și asupra economiilor europene încă mai planează incertitudini, performanțele economiei moldovenești de asemenea s-au înrăutățit semnificativ în al doilea trimestru al anului din cauza stagnării cererii externe și interne. Astfel, pentru prima dată după dedinul din 2009, consumul gospodăriilor casnice a diminuat. Deși acesta s-a redus cu doar 0,4% (Figura 2), impactul asupra creșterii economice a fost semnificativ datorită ponderii sale înalte în PIB; în consecință creșterea generală a economiei a pierdut aproximativ același număr de puncte procentuale.

Figura 2. Evoluția trimestrială a consumului gospodăriilor casnice 2008 - 2012, creștere f-a-p, %

Sursa: Calcule Expert-Grup în baza datelor BNS;

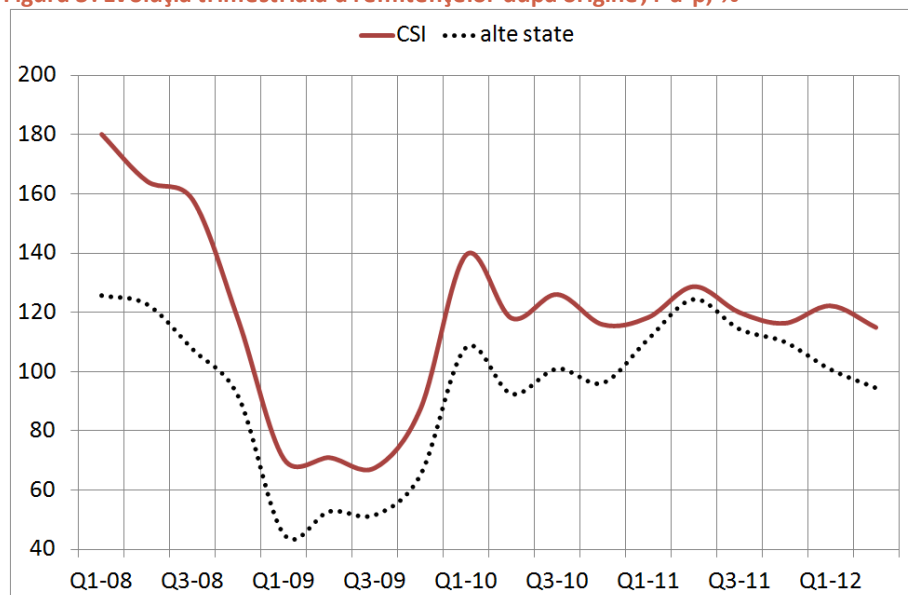
Dată fiind creșterea modestă a veniturilor disponibile ale gospodăriilor casnice în al doilea trimestru (sub 2%), diminuarea consumului gospodăriilor casnice nu este surprinzătoare, în special ținând cont de înrăutățirea situației pe piața locală a forței de muncă, micșorarea ratei de ocupare și diminuarea volumului transferurilor de peste hotare în favoarea persoanelor fizice. Deși riscurile externe persistă mai mult de un an, prima scădere a volumului transferurilor a fost înregistrată în al T2-12. Diminuarea cu mai puțin de 1% a acestora este oricum importantă, deoarece remitențele explică circa 50% din variațiile consumului gospodăriilor casnice⁴. Situația pare să fie mai bună în al treilea trimestru al anului, transferurile de peste hotare revenind pe făgașul creșterii două luni în șir: creștere cu 4,5% f-a-p în iulie și cu 3,7% în august. Cu toate acestea, nu ne așteptăm la o creștere mai proeminentă a transferurilor, date fiind dificultățile persistente în economiile din zona euro (transferurile în EUR sunt încă în descreștere) și prognozele de creștere economică mai sumbre publicate recent de FMI⁵ pentru majoritatea țărilor care găzduiesc emigranți moldoveni, inclusiv Rusia.

4 Am utilizat un model vectorial structural autoregresiv pentru a preziona consumul final al gospodăriilor casnice cu trei variabile endogene (creșterea f-a-p a consumului final, creșterea reală f-a-p a salariilor și dobânzile reale pentru depozite) și o variabilă exogenă (remitențele). Descompunerea erorii variațiilor estimate (FEVD) ne arată că remitențele explică cea mai mare parte a variațiilor consumului, urmate cu întârziere de consum, salarii și dobânzi;

5 Conform Perspectivelor economiei mondiale (World Economic Outlook), publicate de Fondul Monetar Internațional în octombrie 2012, previziunile pentru creșterea economică în 2012 au fost revizuite și micșorate pentru UE 27 (-0,2 p.p.) și Rusia (-0,3 p.p.);

Deși scăderea volumului remitențelor este cauzată în prezent preponderent de dificultățile cu care se confruntă zona euro, economiile statelor CSI nu sunt imune la evoluțiile din țările UE, oferind emigranților mai puține oportunități de angajare și salarii mai mici. Conform datelor balanței de plăți⁶, există o corelație puternică între evoluția remitențelor din țările CSI și alte țări, reprezentate în special de țările UE. Astfel, deja în T2-12 volumul remitențelor din alte țări s-a micșorat cu 5,6% fa-p și rata de creștere a remitențelor din statele CSI a fost de 1,5-2 ori mai mică decât în anii 2010 și 2011 (Figura 3).

Figura 3. Evoluția trimestrială a remitențelor după origine, f-a-p, %

Sursa: Calcule Expert-Grup în baza datelor din balanța de plată a BNM;

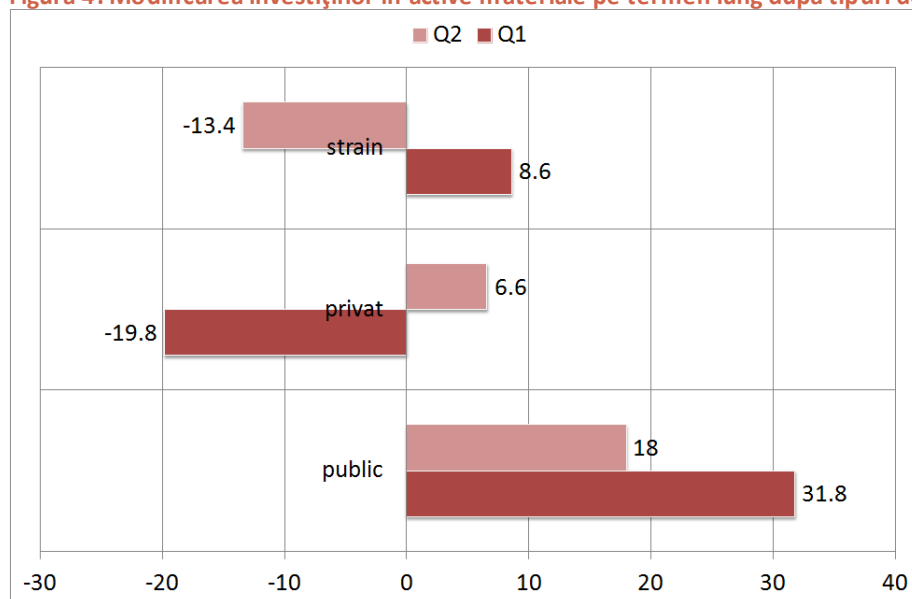
Deși creșterea ușoară a transferurilor în T3-12 s-a reflectat imediat în consum prin sporirea cifrei de afaceri în comerțul cu amănuntul și serviciile prestate populației în luna iulie, aceasta nu a influențat pozitiv economiile populației. De fapt, depozitele persoanelor fizice în băncile comerciale și-au continuat tendința de descreștere la rate mult mai înalte: scădere anuală de 30% în iulie și 26,3% în august, cu o evoluție negativă atât a depozitelor în monedă națională, cât și valută străină. Aceasta ar putea fi efectul unei diminuări continue a altor surse de venituri în T3-12, în special a celor din activitatea individuală agricolă, care se așteaptă să scadă semnificativ ca urmare a pierderilor cauzate de secetă. Prin urmare, remitențele sunt în special utilizate pentru consum, iar nivelul economiilor scade.

Reducerea consumului a influențat negativ și activitatea companiilor. Stocurile au continuat să crească în al doilea trimestru (pentru al patrulea trimestru consecutiv). Chiar dacă majorarea stocurilor ar putea fi atât un indiciu optimist, cât și pesimist, situația actuală reflectă mai degrabă dificultatea firmelor de a vinde produsele, și nu așteptările pozitive ale companiilor privind vânzările viitoare. Astfel, creșterea raportului dintre stocuri și vânzări în perioadele de încetinire sau diminuare a consumului (de la finele anului 2011) reflectă incapacitatea companiilor de a-și comercializa mărfurile, ceea ce ar putea duce la diminuarea producției în următoarele trimestre, dacă stocurile sunt formate în special din produse finite. Dacă stocurile însă sunt formate preponderent din materii prime sau producție în curs de execuție, implicațiile ar putea fi mai mici, dar de asemenea pot indica asupra cererii în scădere.

⁶ Datele din Balanța de Plăți privind remitențele nu sunt comparabile cu cele privind transferurile de peste hotare în favoarea persoanelor fizice;

Deși variația stocurilor nu a fost dramatică în al doilea trimestru, contribuția la formarea brută de capital a fost semnificativă, pe când formarea brută de capital fix a fost cu 0,9% mai mică în comparație cu T2-11. De fapt, activitatea investițională a fost mai puțin anemică în această perioadă, investițiile în activele materiale pe termen lung crescând cu 1,5% f-a-p în al doilea trimestru după o scădere cu 4,5% în trimestrul precedent. În același timp, diminuarea investițiilor în capacitățile de producere (echipament, mașini și utilaje) a fost și mai pronunțată - circa 15% - confirmând argumentul că companiile au așteptări pe termen scurt mai puțin optimiste. O evoluție pozitivă care nu poate fi ignorată este faptul că au crescut atât investițiile publice, cât și cele private, care au înregistrat o scădere semnificativă în primul trimestru (Figura 4). Cu toate acestea, investițiile străine au scăzut cu circa 50%, subliniind vulnerabilitatea Moldovei nu doar la riscuri externe, dar și la mediul intern, care nu reușește să atragă investiții. ISD și-au continuat tendința de descreștere în al doilea trimestru, micșorându-se cu 26,3% f-a-p.

Figura 4. Modificarea investițiilor în active materiale pe termen lung după tipuri de proprietăți, % f-a-p

Notă: Investițiile străine cuprind investițiile companiilor străine și mixte (cu capital autohton și străin);

Sursa: Calculule Expert-Grup în baza datelor BNS;

Provocări și prognoze pe termen scurt

- Având în vedere că situația pe piețele interne și externe nu s-a îmbunătățit în al doilea trimestru și, de fapt, unele tendințe negative de pe piața europeană a forței de muncă s-au accentuat, prognozele noastre pentru veniturile gospodăriilor casnice s-au înrăutățit ușor. Ne așteptăm ca veniturile disponibile ale populației să stagneze anul curent, iar remitențele să crească cu circa 3% în 2012 și 2013. Prognozele mai pesimiste derivă din revizuirea în jos de către FMI a estimărilor de creștere economică în UE și Rusia pentru 2012 și 2013⁷.
- În rezultat, aceasta va avea un impact semnificativ asupra consumului gospodăriilor casnice, care, conform așteptărilor noastre, va crește cu cel mult 1,8% până la finele anului 2012, îngustând astfel intervalul prognozelor noastre precedente, care au avut și un scenariu optimist cu o creștere cu 3,2%. În 2013 așteptăm că consumul va crește mai rapid, însă cu rate mai mici decât cele obișnuite pentru Moldova - 3,2%.

⁷ Prognozele sunt obținute din modelul ARIMA pentru remitențe (din balanța de plăți) și transferuri de peste hotare pe numele persoanelor fizice (datele BNM) pentru o perioadă de 46 trimestre (2001:1 la 2012:2). Fiecare variabilă a fost exprimată în formă logaritmică. Prin urmare, transferurile au fost modelate cu ajutorul modelului sezonier ARIMA (0,1,4)x(0,1,1) și modelului ARIMA cu două variabile exogene: rata creșterii în PIB-ul din UE și CSI;

- Evoluția pe termen scurt a investițiilor capitale depinde mult de situația ulterioară în zona euro și momentul relansării consumului. Pe termen mediu și lung, activitatea investițională depinde de situația internă din țară. Companiile au nevoie de timp pentru a putea investi la ratele din 2010 și 2011, însă nici acest nivel nu este suficient pentru a avea o creștere durabilă în Moldova. Pentru a beneficia de investiții mai mari, Moldova necesită un mediu de afaceri mai favorabil. Deși sunt planificate investiții publice mai înalte în anii 2012 și 2013, riscurile externe persistă și anumite investiții planificate ar putea să nu fie realizate, având în vedere prognozele prea optimiste pe care se bazează bugetele pentru 2012 și 2013. Dacă situația nu se îmbunătățește, reducerea anumitor cheltuieli bugetare va fi inevitabilă.

Recomandări de politici

- Situația generală nu s-a schimbat prea mult de la publicarea ediției precedente nr. 6 a MEGA, astfel încât recomandările de politici anterioare încă sunt valabile. Pentru a susține cererea internă și a evita volatilitatea înaltă a consumului, Moldova are nevoie de o economie sănătoasă, cu o pondere mai înaltă a veniturilor generată în interiorul țării. Aceasta în mod general presupune crearea unui mediu investițional mai prietenos cu concurență echitabilă, reducerea costurilor tranzacțiilor și eliminarea plăților neoficiale. Aceasta va genera mai multe oportunități de angajare, o pondere mai înaltă a veniturilor obținute în cadrul țării și majorarea utilității pentru consumatori prin obținerea de bunuri și servicii de o calitate mai înaltă la prețuri mai mici.
- Necesitatea de a modifica mecanismele de asistență socială pentru ca acestea să țintească păturile cele mai vulnerabile ale populației și să asigure integrarea deplină a acestora în societate, și nu doar satisfacerea necesităților fiziologice prin abordarea funcțională din prezent, rămâne valabilă. Aceasta ar putea chiar crește în regiunile rurale, unde situația se poate înrăutăți până la finele anului 2012 datorită evoluțiilor negative în sectorul agricol.
- Investițiile publice în infrastructură ar trebui să fie o prioritate pentru următorii ani. Însă autoritățile nu trebuie să supraaprecieze capacitatea de a le finanța, în special ținând cont de incertitudinile existente în economia globală. Între timp, trebuie asigurată transparență maximă a procedurilor de investiții publice pentru a utiliza în mod eficient resursele financiare insuficiente și a câștiga încrederea contribuabililor, care ar putea finanța ulterior investițiile.

3. Finanțe publice

Optimismul exagerat al autorităților: un risc pentru stabilitatea finanțelor publice?

Încetinirea creșterii economice și în special scăderea cererii inteme au influențat negativ veniturile publice și mai cu seamă cele indirecte. Prin urmare, în rezultatul diminuării consumului și a volumului importurilor, încasările din TVA, accize și impozite vamale (peste 70% din veniturile bugetului de stat), au fost sub nivelul planificat. În rezultat, după primele opt luni ale anului 2012, veniturile totale au fost cu 2,9% inferioare estimărilor oficiale, fapt determinat preponderent de problemele de colectare a taxelor pentru bunurile și serviciile importate. Astfel, încasările de TVA din aceste produse au fost cu 5,1%, iar accizele - cu 8,6% mai mici în raport cu nivelurile planificate inițial (Tabelul 2).

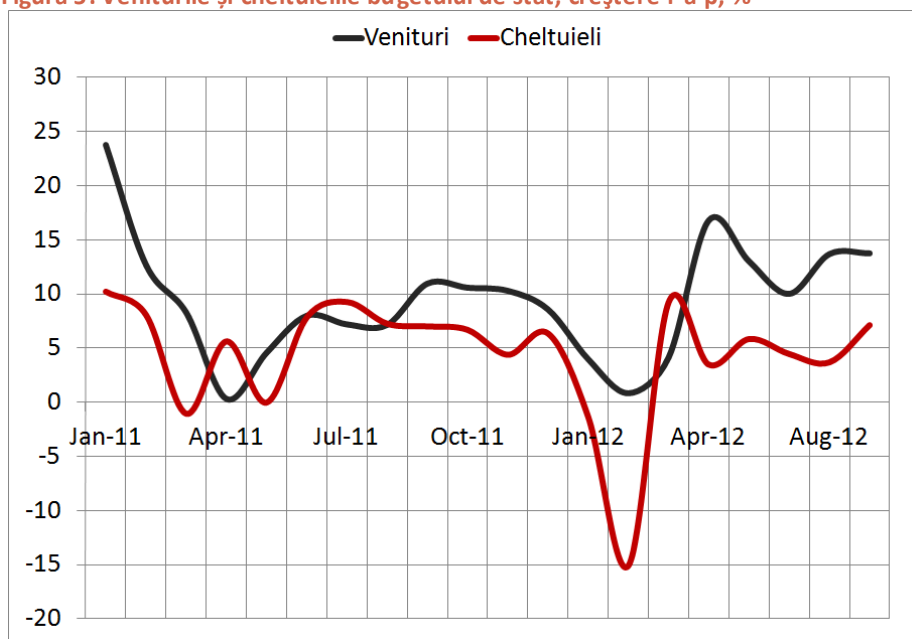
Tabelul 2. Executarea veniturilor pentru perioada ianuarie - august 2012 în raport cu cele planificate, %

Tipul impozitului	Venituri executate în comparație cu cele planificate
Impozitul pe venit	113,4
TVA, total	97,1
TVA din produse importante	94,9
Accize	91,4
Impozit rutier	97,2
Taxe vamale	99,9
Alte venituri nefiscale	98,6

Sursa: Ministerul Finanțelor;

Totuși, pe lângă înrăutățirea situației economice, executarea mai proastă a veniturilor în comparație cu ce a fost prevăzut pe perioada de gestiune a mai fost determinată de așteptările mult prea optimiste ale oficialilor la etapa aprobării veniturilor bugetare. De exemplu, recenta rectificare a bugetului de stat, operată la finele primului semestru al anului 2012, a fost bazată pe o prognoză a creșterii economice de 3% pentru anul curent, fiind de trei ori mai înaltă decât prognozele Expert-Grup (a se vedea MEGA nr. 6).

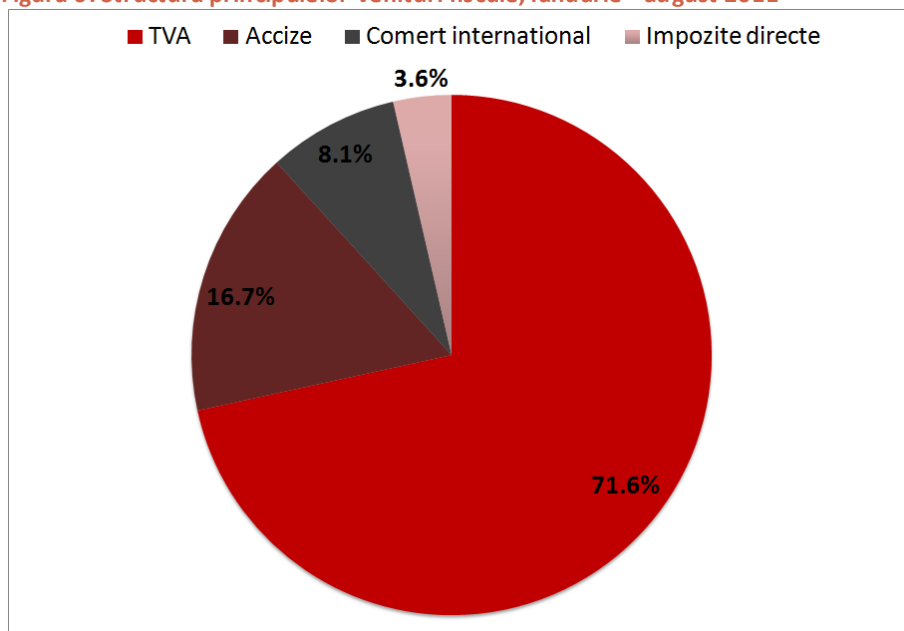
Figura 5. Veniturile și cheltuielile bugetului de stat, creștere f-a-p, %

Sursa: Ministerul Finanțelor și calculele Expert-Grup;

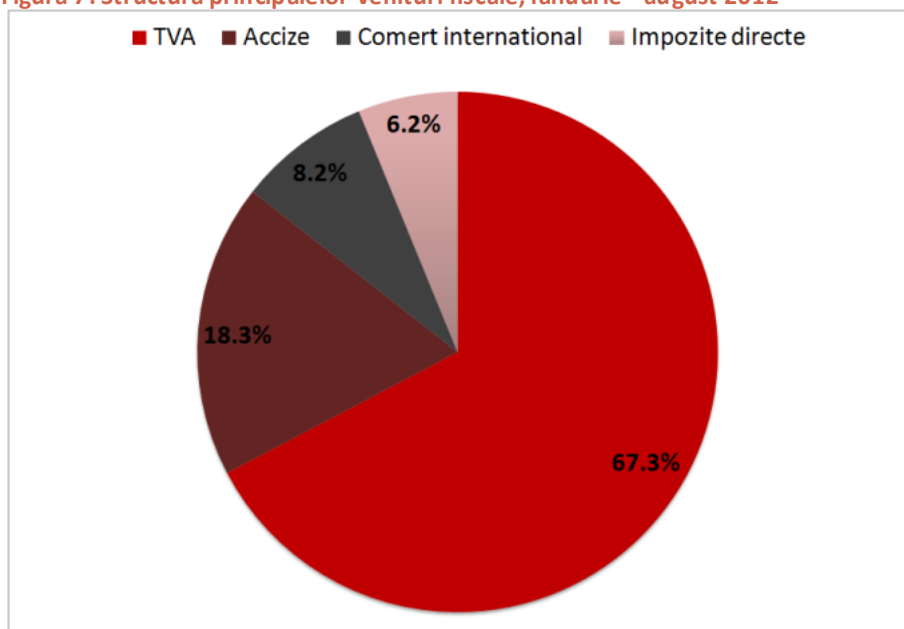
Reintroducerea impozitului pe venitul persoanelor juridice și majorarea accizelor pentru un șir de produse începând cu 2012, precum și fluxul substanțial de granturi externe au permis compensarea parțială a pierderilor din încasările din TVA. După primele opt luni ale anului 2012, încasările din accize au fost cu 19% mai înalte, cele din granturi străine - de peste două ori mai mari, iar veniturile din impozitele pe venit - de 2,7 ori mai mari în comparație cu aceeași perioadă a anului precedent. Astfel, creșterea f-a-p a veniturilor bugetare a depășit în mod constant nivelul cheltuielilor (Figura 5), fiind de bun augur pentru echilibrarea în continuare a finanțelor publice.

Figura 6. Structura principalelor venituri fiscale, ianuarie - august 2011

Sursa: Ministerul Finanțelor și calcule ale Expert-Grup;

Figura 7. Structura principalelor venituri fiscale, ianuarie - august 2012

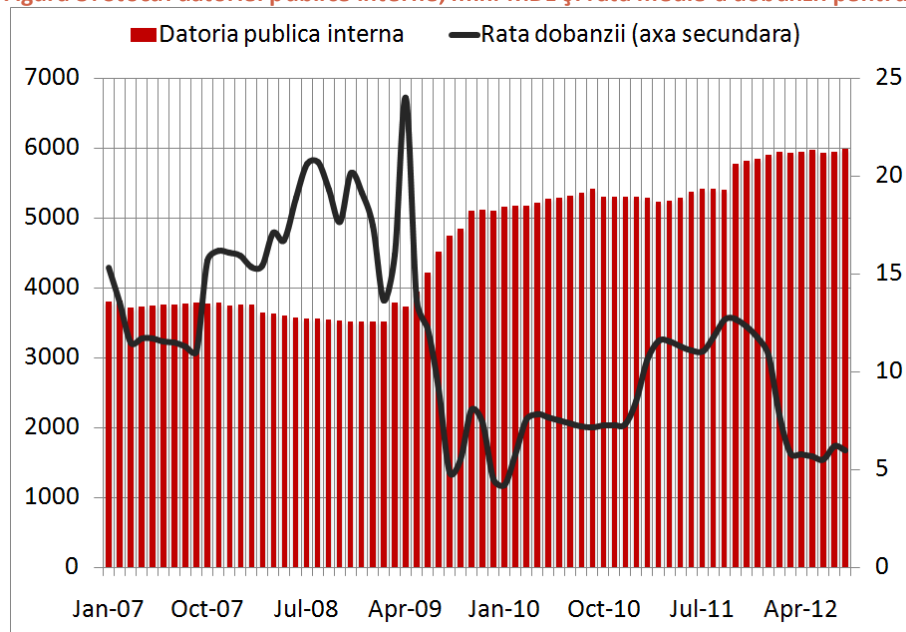
Sursa: Ministerul Finanțelor și calcule ale Expert-Grup;

Figura 6 și Figura 7 prezintă clar impactul măsurilor administrative recente asupra structurii veniturilor fiscale. Astfel, ponderea încasărilor din TVA - cea mai importantă componentă a veniturilor la bugetul de stat - s-a micșorat în perioada ianuarie-august 2012 până la 67,3% de la

71,6% din anul precedent. În același timp, ponderea acizelor a crescut ușor de la 16,7% până la 18,3%, în timp ce cea a taxelor directe practic s-a dublat, în special grație contribuției impozitului pe venitul persoanelor juridice. O astfel de rebalansare structurală a veniturilor publice în favoarea impozitelor directe este benefică pentru stabilizarea pe termen lung a finanțelor publice și face bugetul de stat mai puțin dependent de consumul intern.

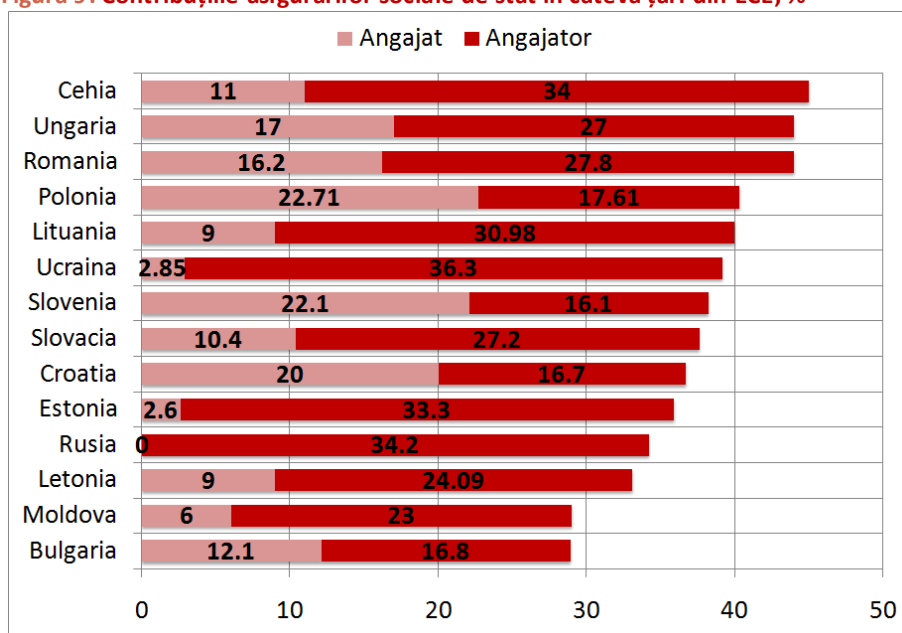
Împrumuturile obținute de la organizațiile internaționale au reprezentat principala sursă de finanțare a deficitului bugetului de stat care, în perioada lunilor ianuarie-august 2012 au acoperit circa 40% din deficit. Acest fapt, împreună cu suportul bugetar masiv prin intermediul granturilor străine, denotă o dependență destul de puternică a țării de partenerii străini în procesul consolidării fiscale. O altă sursă importantă pentru acoperirea deficitului bugetar, care persistă din perioada crizei economice din 2009, constă în împrumuturile interne de la băncile comerciale prin intermediul titlurilor de stat. În acest mod, Guvernul profită din abundența de resurse libere din sistemul bancar și de reticența pronunțată a acestora de a oferi credite în condițiile incertitudinii sporite. De asemenea, relaxarea politicii monetare și cererea mai înaltă pentru bonuri de trezorerie au permis o diminuare semnificativă a costurilor de creditare. În așa mod, s-au creat condiții mai avantajoase pentru împrumuturi de pe piața internă, fapt ce permite Guvernului să nu apeleze la măsuri suplimentare de austeritate, cu eventuale consecințe negative pentru mediul de afaceri. Putem observa că ultimul val de creștere a datoriei de stat interne a avut loc în toamna anului precedent, când au apărut primele semne de încetinire economică, iar odată cu relaxarea politicii monetare a scăzut și dobânda la titlurile de stat (Figura 8).

Figura 8. Stocul datoriei publice interne, mln. MDL și rata medie a dobânzii pentru bonurile de trezorerie, %

Sursa: Ministerul Finanțelor;

Proiectul legii bugetului asigurărilor sociale de stat pentru anul 2013 a inclus propunerea de majorare a contribuției sociale plătite de angajați de la 6% la 7%, în timp ce cea plătită de angajator urma să diminueze de la 23% la 22%. Pe lângă faptul că, cel puțin teoretic, diminuarea poverii fiscale asupra angajatorilor ar putea tăia nițel din înclinarea acestora spre plata salariilor în plic, există alți factori care sunt luați în calcul de către ambele părți la negocierea salariului (vezi Capitolul 4). Cu toate acestea, după relevă și Figura 9, ponderea contribuției angajaților în cuantumul cumulativ de asigurări sociale în Moldova este unul din cele mai mici din regiune și, respectiv, există spațiu pentru majorare în acest sens. Totuși, atât timp cât sistemul de pensionare nu va fi reformat substanțial și nu va fi fortificată încrederea populației, efectele măsurilor respective vor fi destul de limitate.

Figura 9. Contribuțiile asigurărilor sociale de stat în câteva țări din ECE, %

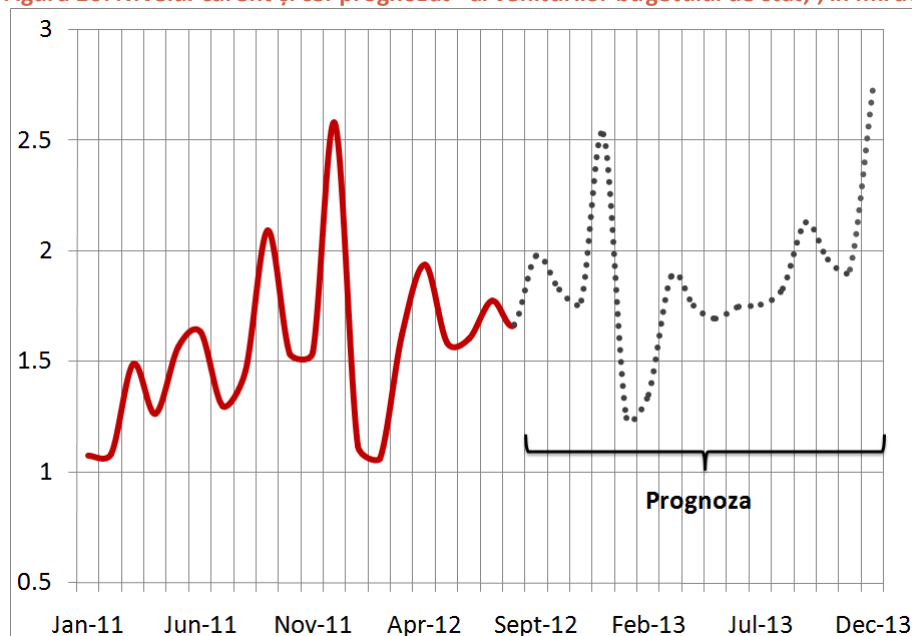
Sursa: Social Security Programs Throughout the World: Europe 2010;

Provocări și prognoze pe termen scurt

- Stabilitatea finanțelor publice este actualmente amenințată de trei factori importanți: (1) încetinirea economică și rădărea cererii interne aduc tot mai puține venituri bugetare față de ce a fost planificat inițial. Această tendință este în special determinată de încasările din TVA și accize, care au cele mai mari ponderi în veniturile bugetare; (ii) seceta din vara anului 2012 va amplifica și mai mult presiunile asupra bugetului de stat, iar impactul va putea fi resimțit începând cu al patrulea trimestru al anului curent; (iii) consolidarea fiscală este, de asemenea, amenințată de prognozele oficiale mult prea optimiste privind perspectivele macroeconomice și de neglijarea riscurilor majore.
- Principalul risc cauzat de optimismul exagerat al Guvernului constă în asumarea unor angajamente excesive la partea de cheltuieli bugetare, care ar putea să nu fie acoperite de încasări, cauzând majorarea deficitului fiscal peste nivelul planificat. Tocmai din acest motiv a fost modificată legea bugetului de stat pentru 2012, Guvernul fiind nevoit să-și ajusteze parametrii la încetinirea creșterii economice. Cu toate acestea, estimările oficiale au rămas mult prea optimiste. De exemplu, după creșterea economică de 0,8% f-a-p, înregistrată în prima jumătate a anului 2012, prognozele oficiale pentru finele anului curent erau la începutul lunii octombrie 2012 de 3%, ceea ce înseamnă că în a doua jumătate a anului Guvernul se aștepta că economia să crească cu peste 4,8%. Având în vedere condițiile economice regionale precare și consecințele secetei, prognoza respectivă nu este credibilă. Drept rezultat, pe termen scurt încasările veniturilor publice se vor menține sub nivelurile planificate. Spre exemplu, pentru finele anului 2012 Guvernul se așteaptă ca veniturile bugetului de stat să fie mai mari cu 13,8% în comparație cu anul precedent, pe când conform estimărilor noastre creșterea va fi de doar 9%. Drept rezultat, aceasta va crea un deficit de lichidități de circa 800 mln. MDL, care va trebui să fie finanțat prin majorarea datoriei interne și/sau externe.
- Din păcate, proiectul legii bugetului de stat pentru 2013 este, de asemenea, mult prea optimist. În special, proiectul se bazează pe o creștere economică estimată de 5%, fiind de aproape două ori mai înaltă decât prognozele Expert-Grup. Drept rezultat, conform estimărilor oficiale, valoarea totală a veniturilor bugetare la finele anului 2013 va fi cu 7,6%

mai înaltă în comparație cu nivelul planificat pentru 2012 – o prognoză mult mai optimistă în comparație cu cea a Expert-Grup (+4,1%) (Figura 10). Prin urmare, în cazul în care scenariul Guvernului nu se va materializa, va apărea un decalaj de circa 720 mln. MDL între veniturile planificate și cele executate, fapt ce ar putea pune în pericol stabilitatea fiscală. Prin urmare, dacă legea bugetului de stat va fi aprobată în forma sa actuală, cel mai probabil aceasta va urma să fie modificată pe parcursul anului viitor din aceleași motive care au determinat rectificarea bugetară operată în 2012.

Figura 10. Nivelul curent și cel prognozat⁸ al veniturilor bugetului de stat, în mlrd. MDL

Sursa: Calcule Expert-Grup;

Recomandări de politici

- Deși circumstanțele actuale sunt relativ avantajoase pentru contractarea împrumuturilor pe piața internă, ceea ce, la moment, servește drept sprijin pentru finanțarea deficitului, pe termen mediu o provocare majoră va consta în îmbunătățirea capacităților de prognozare ale Guvernului. Optimismul excesiv al veniturilor și cheltuielilor bugetare planificate creează riscul obținerii unui deficit bugetar mai mare decât cel așteptat, finanțarea căruia în condiții economice normale ar putea afecta negativ climatul investițional din țară. Prin urmare, Guvernul trebuie să-și îmbunătățească capacitățile de prognozare pentru a putea asigura o certitudine mai înaltă privind realizarea bugetului de stat în parametri planificați, fără a apela la surse de finanțare suplimentare.
- Stabilitatea fiscală actuală se bazează în mare măsură pe: (i) asistența străină masivă, atât sub formă de granturi străine, cât și credite de la organizații internaționale; și (ii) reintroducerea impozitului pe venit a persoanelor juridice și majorarea accizelor pentru un șir de produse de la începutul anului curent. Ambii factori vor avea probabil efecte pe termen scurt, în timp ce pe termen mediu și lung stabilitatea fiscală va trebui asigurată prin: (i) eficientizarea colectării impozitelor, în special de către autoritățile vamale; (ii) implementarea unei politici fiscale și bugetare contra-ciclice, orientată spre acumularea de surplusuri în perioade de creștere economică, care vor putea fi transformate în deficite odată

⁸ Prognoza a fost obținută în baza unui model vectorial autoregresiv structural (SVAR) cu 2 perioade, estimat pentru o serie de timp cu frecvență lunară pentru perioada 2004-2012 (august). Modelul ia în calcul volumul importurilor, exporturilor și a banilor în circulație, precum și veniturile bugetului de stat. Toate variabilele sunt exprimate în logaritmi naturali. În calitatea de variabile exogene au fost incluse trendurile fiecărei variabile menționate, precum și variabile binare pentru fiecare lună pentru a exclude efectul sezonier;

cu înrăutățirea situației economice; și (iii) transparentizarea substanțială a procesului de elaborare a bugetului de stat, precum și extinderea consultărilor cu societatea civilă în acest sens.

- Ministerul Finanțelor a emis recent o propunere de politici publice, unde justifică necesitatea de a introduce un nou tip de obligațiuni de stat cu o maturitate de trei ani și dobândă fixă. Deoarece majoritatea titlurilor de stat emise la moment au scadența mai mică de 1 an, ceea ce creează incertitudini și expune bugetul de stat la multiple riscuri, această inițiativă este cu certitudine binevenită. Însă problema respectivă trebuie abordată dintr-o perspectivă ceva mai largă. În mod particular, lipsa interesului pentru instrumente financiare cu maturități mai lungi de timp nu este în mod necesar principala cauză a scadențelor mici ale datoriei inteme. Mai degrabă este efectul insuficienței „banilor lungi” în economie. Prin urmare, ținând cont de faptul că principalii investitori pe piața bonurilor trezoreriale sunt băncile comerciale, care se confruntă cu aceeași problemă (lipsa surselor de finanțare pe termen lung, fiindcă majoritatea depozitelor au o maturitate mai mică de 1 an), introducerea noilor titluri de stat, chiar și cu dobândă fixă, nu va schimba situația în mod semnificativ. Astfel, în încercările sale de a soluționa această problemă, Guvernul trebuie să creeze toate condițiile necesare pentru canalizarea „banilor lungi” în economie, încurajând astfel investitorii să-și plaseze resursele în instrumente financiare pe termen lung. Aceasta poate fi făcut, în principal, prin: i) dezvoltarea unui sistem de pensii multi-pilon funcțional (în mod tradițional principala sursă de finanțare pentru instrumentele financiare cu scadențe lungi sunt fondurile de pensii, care preferă să investească în asemenea instrumente datorită riscurilor minime); ii) oferirea accesului la piața titlurilor de stat și companiilor de asigurare; iii) sporirea încrederii în sistemul bancar, pentru a motiva populația să-și deschidă conturi de depozit pe termen lung; iv) creșterea popularității bonurilor trezoreriale în calitate de alternativă a depozitelor bancare pentru păstrarea economiilor și creșterea concurenței dintre depozitele bancare și titlurile de stat.
- Din cauza înrăutățirii situației demografice și a productivității muncii joase, sistemul actual de pensionare constituie o sursă majoră de risc pentru stabilitatea pe termen lung a finanțelor publice din Moldova⁹. Practica acoperirii deficitului bugetului asigurărilor sociale de stat direct din bugetul de stat, care pentru 2013 este estimată la 856 mil. MDL, nu este una sustenabilă și creează importante costuri de oportunitate. Prin urmare, în vederea menținerii pe termen lung a finanțelor publice în albia normalității, sistemul autohton de pensii trebuie să fie supus unor importante ajustări parametrice (ex: echivalarea graduală a vârstei de pensionare dintre femei și bărbați), precum și unei reforme comprehensive. Este necesară dezvoltarea unui sistem multi-pilon de pensii, urmând experiența majorității țărilor din ECE. Împreună cu îmbunătățirea climatului de afaceri și creșterea productivității muncii, aceste măsuri vor consolida sustenabilitatea pe termen lung a sistemului de pensionare și, respectiv, încrederea populației în acesta.

⁹ Lupusor A. (2012): “The Costs of Solidarity among Generations and the Optimal Model of Reform for the Pension System in Moldova”, Expert-Grup, <http://www.expert-grup.org/old/index.php?go=biblioteca&n=294>

4. Piața muncii

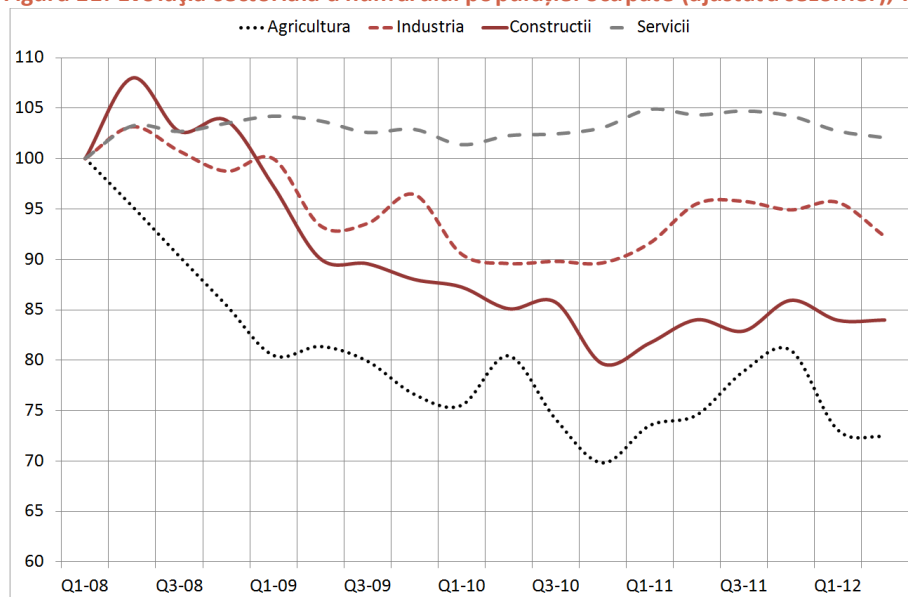
Criza continuă pe piața forței de muncă

Consecințele economice actuale se pare că au impact mai mare asupra pieței europene a forței de muncă decât criza financiară din anii 2008-2009. Astfel, deși rata de ocupare a forței de muncă nu s-a îmbunătățit în UE și zona Euro de la primul val al crizei și au avut loc devieri mici în principal în direcții negative, rata șomajului a crescut semnificativ de atunci, în special pe parcursul ultimului an. În al doilea trimestru al anului 2012 rata șomajului în UE 27 a fost cu 0,9 p.p. mai înaltă, iar în zona euro - cu 1,4 p.p. mai înaltă f-a-p.

Piața forței de muncă din Moldova, de asemenea, reacționează la aceste evoluții externe, care se suprapun tendinței „naturale” de diminuare a nivelului de ocupare al forței de muncă în anumite sectoare, tendințe care au demarat încă la începutul deceniului. Reducerea numărului populației angajate a fost destul de semnificativă în al doilea trimestru - 3% f-a-p - și s-a produs în toate sectoarele economice majore (Figura 11). Astfel, în al doilea trimestru am atins un minim istoric nou specific sezonier al ratei de ocupare a forței de muncă de 40,5%. Deși diminuarea nivelului de ocupare în sectorul agricol a fost previzibilă datorită condițiilor meteorologice nefavorabile începând cu noiembrie 2011, rata de ocupare a forței de muncă în agricultură s-a diminuat mai lent decât în alte sectoare (2,4%). Cu toate acestea, considerăm că cel mai negativ impact se va produce în al treilea trimestru, care reprezintă perioada de recoltare și va cumula efectele secetei 2012.

Nivelul de ocupare în sectorul industrial a scăzut cu 3,4% f-a-p în al doilea trimestru. Ocuparea forței de muncă în sectorul industrial ar putea descrește și mai mult din cauza impactului negativ al diminuării producției agricole asupra industriei alimentare. Dată fiind ponderea înaltă a industriei alimentare în nivelul total de angajare al forței de muncă în sectorul industrial și întârzierea cu care acest sub-sector reacționează la evoluțiile din sectorul agricol, ne putem aștepta la rezultate negative până inclusiv în T2-13. În același timp, rata de ocupare în sectorul construcțiilor a scăzut cel mai mult - cu 5,2%, în aceeași măsură ca și diminuarea volumului lucrărilor de construcții în al doilea trimestru al anului. În sectorul serviciilor rata de ocupare la fel a scăzut cu 2,9%, diminuarea fiind determinată în special de sectorul serviciilor de piață: comerț, hoteluri și restaurante.

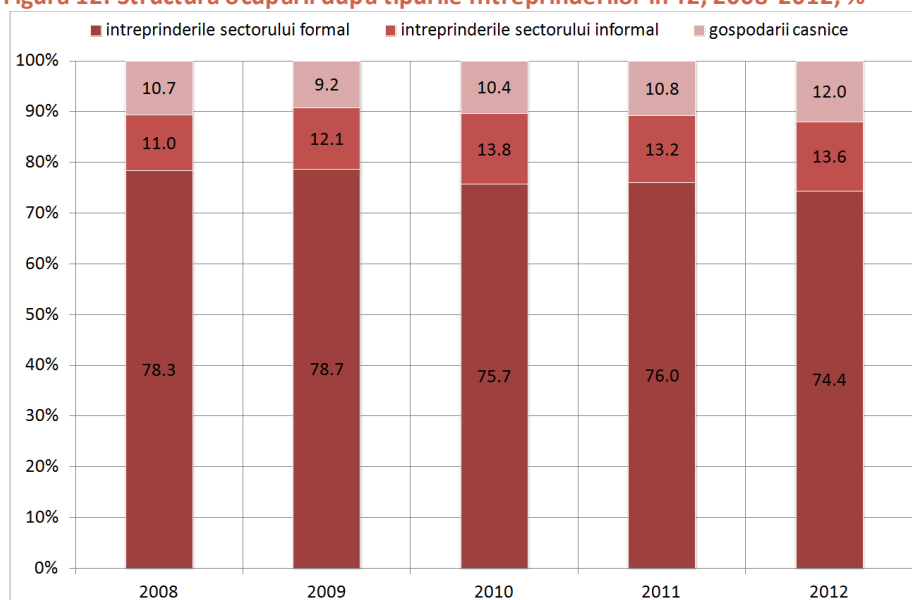
Figura 11. Evoluția sectorială a numărului populației ocupate (ajustată sezonier), T1-08=100%

Sursa: Calcule Expert-Grup în baza datelor BNS;

Diminuarea nivelului de ocupare a forței de muncă a fost însoțită de descreșterea angajării în întreprinderile sectorului formal. Ocuparea forței de muncă în întreprinderile sectorului formal este în descreștere deja al doilea trimestru la rând. În T2-12 aceasta a scăzut cu 5% f-a-p. În același timp, ocuparea în întreprinderile sectorului informal a fost mai mult sau mai puțin stabilă, pe când ocuparea forței de muncă în gospodării casnice a crescut cu 8,4% în al doilea trimestru și cu 9,8% în primul trimestru, aceasta reprezentând singura oportunitate pentru cei care și-au pierdut locurile de muncă oficiale; însă a fost insuficientă pentru a cuprinde toate persoanele care au rămas fără un loc de muncă (Figura 12). Astfel, impactul social al instabilității pe piața forței de muncă este în mod disproporțional mai înalt în comparație cu pierderea locurilor de muncă, și este amplificat de ieșirea mai multor persoane din mecanismul de protecție socială, care deși au rămas pe piața forței de muncă, au tranzitat în întreprinderile din sectorul informal. De asemenea s-a micșorat și numărul persoanelor cu ocupații informale, inclusiv a salariaților nededarați, fapt ce ar trebui să satisfacă autoritățile, dată fiind marea lor preocupare pentru reducerea muncii nedecarate. Însă aceasta nu este o soluție acceptabilă, fiindcă majorarea numărului persoanelor care au rămas fără un loc de muncă va duce la creșterea presiunilor asupra sistemului de protecție socială.

Figura 12. Structura ocupării după tipurile întreprinderilor în T2, 2008-2012, %

Sursa: Calcule Expert-Grup în baza datelor BNS;

Rata șomajului a coborât până la un nou minim istoric după perioada de criză, deși acest fapt nu mai reprezintă deja un paradox pentru Moldova. Rata șomajului a atins 4,5% în T2-12, numărul șomerilor înregistrați fiind la fel în descreștere în trimestrele doi și trei. Șomajul s-a diminuat cel mai mult în regiunile rurale - cu 48% - și în rândul femeilor - cu 34%. O explicație a acestui nivel redus a șomajului a fost oferită în edițiile precedente ale MEGA și a devenit deja dar faptul că rata șomajului nu mai poate fi utilizată în mod adecvat pentru a caracteriza starea economiei Moldovei. Conform standardelor Organizației Internaționale a Muncii (ILO), o persoană este considerată șomeră dacă „depune în mod activ eforturi pentru a găsi un loc de muncă” și date fiind numărul limitat de locuri de muncă bine plătite pe piața muncii din Moldova, mulți cetățeni nu caută un loc de muncă, rămân inactivi în cadrul țării sau pleacă peste hotare în scop de angajare. Mai mult decât atât, deținerea în proprietate a unor terenuri agricole și lipsa altor oportunități de angajare determină mai multe persoane să-și prelucereze propriile terenuri pentru a supraviețui. Astfel, deși persoanele care sunt implicate în producerea pentru consumul propriu, care muncesc 20 de ore pe săptămână sau mai mult, sunt considerate de către autorități a fi angajate în câmpul muncii, multe dintre ele și-ar dori un loc de muncă plătit și, de fapt, se consideră șomeri.

Alți indicatori ai pieței forței de muncă au rămas destul de pozitivi comparativ cu evoluția ratei de ocupare: s-a diminuat ponderea persoanelor descurajate în numărul total al populației inactive și numărul persoanelor sub-ocupate. În același timp, în pofida situației dificile pe piețele externe ale forței de muncă, migrația pare a fi opțiunea principală pentru majoritatea persoanelor care sunt inactive pe piața muncii din Moldova. Numărul emigranților a crescut cu 11% în al T2-12 f-a-p. Totuși, structura pe gen a noilor emigranți (majorarea cu 17,4% bărbaților plecați peste hotare și cu doar 0,5% a femeilor) indică faptul că principala destinație sunt țările CSI, piețele forței de muncă din UE confruntându-se cu dificultăți severe și fiind incapabile să ofere noi locuri de muncă.

De asemenea, evoluția salariilor relevă perspectivele negative în anumite sectoare specifice, care ar putea duce la concedierea angajaților dacă situația pe piețele externe nu se va îmbunătăți. Deși salariile reale au crescut per ansamblu în economie pe parcursul întregii veri, există câteva sectoare, în special din industrie, care prezintă o evoluție negativă a salariilor timp de 3-4 luni consecutiv: producția de tutun, producția de articole din piele și încălțăminte, producția de hârtie și carton, industria tipografică, industria chimică, industria metalurgică, extracția de minereuri nemetalice, producția de utilaje și echipamente, aparate radio, TV și de comunicații. Majoritatea acestor sectoare sunt orientate către export și micșorarea salariilor poate fi explicată de dificultățile cu care se confruntă companiile în rezultatul scăderii cererii pentru produsele lor. Totuși, unele companii (de exemplu, industria tutunului) de asemenea se confruntă cu probleme de ineficiență sistemică, fapt ce influențează indicatorii generali ai întregului sector.

Recent sindicatele din Moldova au devenit mai preocupate de potențiala diminuare a veniturilor salariale nete ale angajaților în rezultatul majorării contribuțiilor sociale pentru angajați cu 1 p.p., planificată din anul 2013. Pentru a soluționa problema deficitului deja mare, și în continuă creștere, al bugetului de asigurări sociale, modalitatea de finanțare a sistemului trebuie schimbată radical. Argumentul adus de Guvern, precum că prin transferarea unei părți din contribuțiile achitate în prezent de angajatori pe umerii angajaților va crește motivația de angajare oficială și declarare a salariilor nu este pe deplin valabil, fiindcă majoritatea angajaților negociază cu patronii salariile nete, și decizia/acordul cu privire la impozitele ce urmează a fi achitate este luată mai târziu. În contextul actual, această măsură ar putea diminua salariile nete, dacă nu se va decide majorarea salariilor brute, sau salariile nete vor rămâne neschimbate, dacă majorarea va fi nesemnificativă. Cu toate acestea, cu certitudine mai rămân încă multe probleme nerezolvate în acest context. În primul rând, deficitul bugetului asigurărilor sociale de stat face finanțarea acestuia nesustenabilă, și acest lucru nu se va schimba până când nu se va aplica o nouă abordare - introducerea unui sistem de pensii bazat multi-pilon. Această măsură ar putea încuraja angajații să contribuie la sistemul de pensii, având în vedere că siguranța în pensie acționează ca stimulent principal pentru persoanele fizice de a plăti taxele. Astfel, stimulentele pentru munca dedarată nu vor apărea doar în rezultatul schimbării contribuțiilor, pentru aceasta este necesar să se îmbunătățească semnificativ calitatea și accesul la serviciile și bunurile oferite în schimbul contribuțiilor achitate.

Provocări și prognoze pe termen scurt

- Persistența condițiilor meteorologice nefavorabile în al treilea trimestru al anului 2012 ne-a făcut să revedem și să micșorăm prognozele privind nivelul de ocupare al forței de muncă în sectorul agricol, previzionând actualmente o descreștere cu 8-10% până la finele anului. Considerăm că nivelul ocupării forței de muncă în sectorul agricol va fi stabil în anul 2013, însă aceasta depinde foarte mult de performanțele finale ale sectorului în anul curent. Ținând cont de impactul producției agricole asupra industriei alimentare și evoluțiile negative în anumite sectoare orientate spre export, previzionăm o diminuare a ocupării forței de muncă în sectorul industrial cu 1,5% în anul 2012, fără schimbări majore în anul 2013. Fiindcă situația în sectorul construcțiilor s-a înrăutățit semnificativ în al doilea trimestru, am revizuit prognozele pentru ocuparea forței de muncă în baza evoluțiilor VAB și considerăm că

creșterea cu 1% este posibilă pentru anul 2012. Totuși, evoluția sectorului în 2012 și 2013 depinde foarte mult de investițiile publice. Conform estimărilor noastre, ocuparea forței de muncă în sectorul serviciilor va scădea ușor, cu circa 2%.

- Datorită previziunilor sectoriale de mai sus și ipotezei că ocuparea forței de muncă în sectorul public va rămâne stabilă, rata de ocupare a forței de muncă ar putea scădea la 38%-39% în 2012. Este dificil să prognozăm rata șomajului din cauza lipsei de corelație între ratele de ocupare a forței de muncă și de șomaj înregistrate până în prezent și, după cum s-a menționat mai sus, rata șomajului deja nu mai poate fi utilizată pentru a caracteriza situația economică din Moldova.

Recomandări de politici

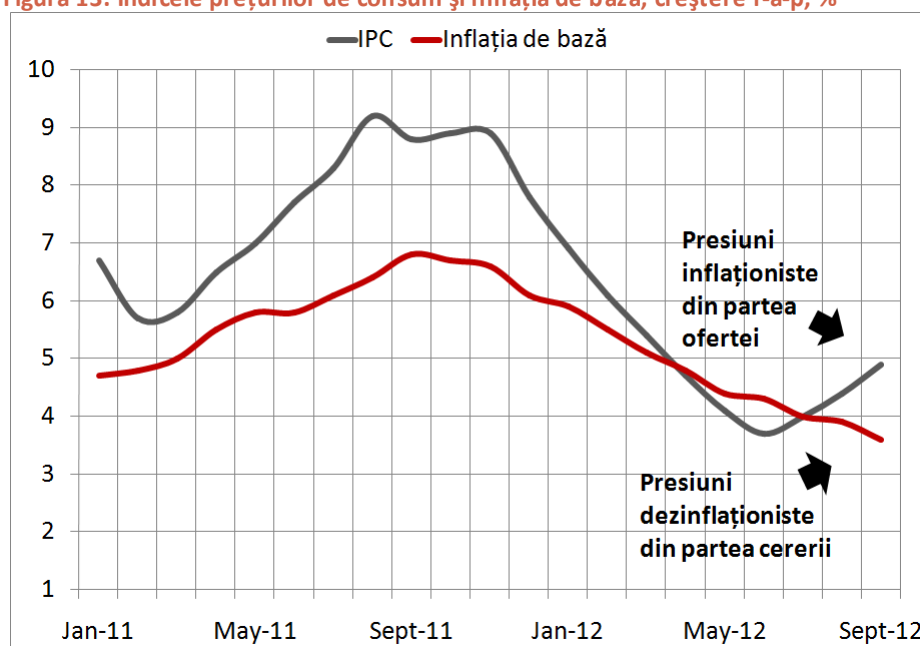
- Toate recomandările de politici menite să creeze o piață sănătoasă a forței de muncă sunt acțiuni pe termen lung, care nu vor avea un impact imediat. Prin urmare, toate recomandările făcute anterior mai sunt valabile, cea mai importantă fiind majorarea nivelului de ocupare a forței de muncă prin intensificarea activității economice, ceea ce este posibil doar între-un mediu de afaceri adecvat. Majoritatea recomandărilor de politici menționate în această publicație sunt orientate spre îmbunătățirea mediului de afaceri și, în consecință, crearea de noi locuri de muncă.
- În același timp, trebuie aplicată o nouă abordare în pregătirea capitalului uman. Este necesară o reformă cuprinzătoare la toate nivelurile sistemului educațional pentru a elimina deficitul de capital uman și dezechilibrele existente pe piața muncii. Din perspectiva pieței forței de muncă, cele mai multe intervenții sunt necesare în învățământul profesional secundar și universitar. Pentru a crește calitatea învățământului sunt necesare o serie de măsuri: crearea unei agenții independente de acreditare a instituțiilor de învățământ, modificarea curriculei, implicarea mai activă a mediului de afaceri în reformarea sistemului de învățământ, cooperare internațională în sistemul educațional, etc. Insuficiența de forță de muncă calificată este deja o problemă pentru Moldova, care s-ar putea intensifica în contextul aspirațiilor de integrare europeană ale țării noastre.
- Nivelul impozitelor nu trebuie folosit în calitate de instrument unic pentru majorarea veniturilor bugetare și modificarea stimulentele pentru plata impozitelor. Autoritățile trebuie să facă și ele un șir de concesii pentru a motiva contribuabilii să activeze în sectorul oficial. Populația își va putea schimba atitudinea față de plata impozitelor doar atunci când vor vedea clar efectele pozitive ale utilizării banilor.

5. Prețuri și politică monetară

Procesul dezinflaționist contrabalansat de efectele secetei

După o diminuare continuă a inflației anuale în prima jumătate a anului curent, indicele prețurilor de consum și-a schimbat tendința, înregistrând o creștere de la 3,7% în iunie până la 4,9% în septembrie. Astfel, presiunile dezinflaționiste cauzate de încetinirea activității economice au fost contrabalansate de creșterea prețurilor la produsele alimentare și carburanți cauzate, preponderent, de seceta regională și tensiunile din Orientul Mijlociu. În așa mod, în timp ce presiunile inflaționiste din partea ofertei sunt în creștere, cele din partea cererii rămân nesemnificative, datorită situației economice precare și răcirii consumului. Drept rezultat, inversarea tendinței indicelui prețurilor de consum nu a fost însoțită de o evoluție similară a inflației de bază, din cauza prevalenței șocurilor din partea ofertei care au alimentat mediul inflaționist (Figura 13).

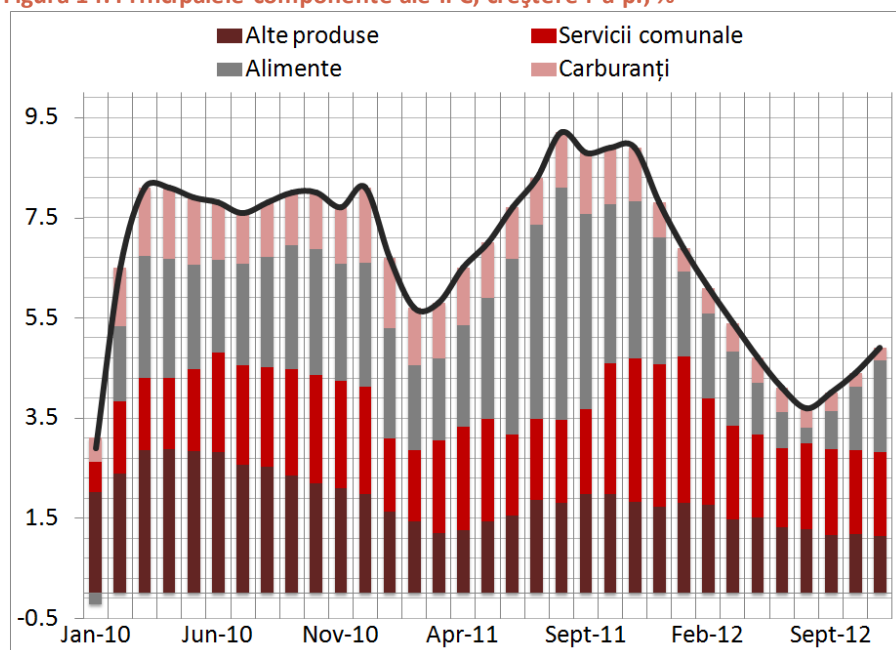
Figura 13. Indicele prețurilor de consum și inflația de bază, creștere f-a-p, %

Sursa: BNS;

Creșterea IPC din ultimele luni a fost în principal cauzată de creșterea prețurilor la legume, fructe, carne și produse lactate, care la finele lunii septembrie erau cu 28,4%, 7,2%, 8,7% și respectiv 6,6% mai scumpe în comparație cu anul precedent. Figura 14 confirmă influența puternică a componentei prețurilor produselor alimentare asupra IPC. Aceasta se explică prin consecințele secetei regionale, care au devenit vizibile mai devreme decât se aștepta oficial, precum și prin interzicerea importului de carne din Ucraina. Prin urmare, la finele T3-12 circa o treime din inflația anuală a fost cauzată de evoluția prețurilor produselor alimentare. Impactul direct al carburanților asupra inflației globale nu poate fi văzut în mod clar în grafic din cauza ponderii mici a acestora în coșul IPC, dar și deoarece prețurile au început să crească puțin mai târziu decât cele ale produselor alimentare. Astfel, în august prețurile carburanților au crescut cu 0,9% și în septembrie - cu 1,7% față de luna precedentă. Mai mult ca atât, impactul indirect asupra inflației globale este mult mai puternic, fiindcă acestea afectează costurile de producere și, prin urmare, se răsfrânge asupra întregii economii.

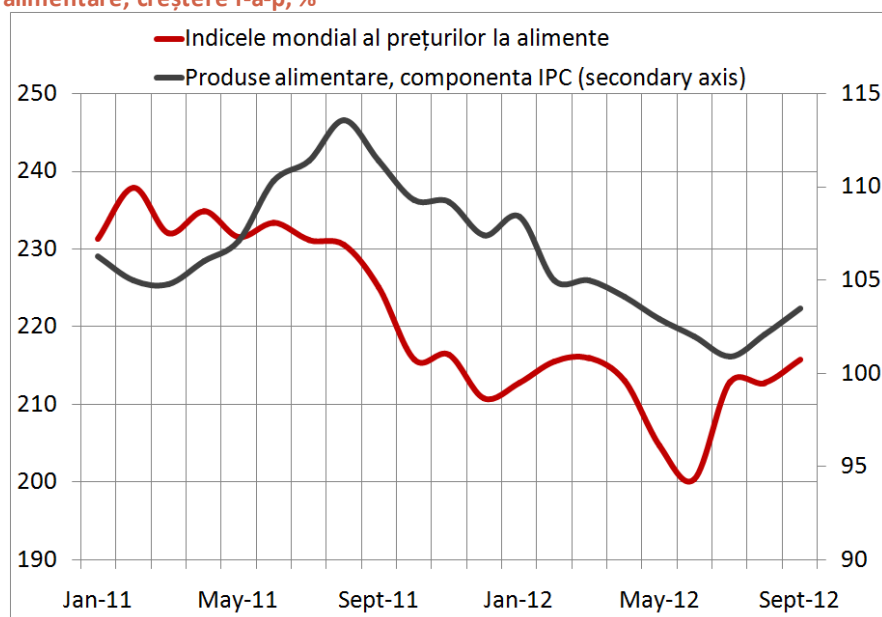
Figura 14. Principalele componente ale IPC, creștere f-a-p., %

Sursa: BNS și calcule Expert-Grup;

Adițional repercusiunilor secetei asupra ofertei interne de produse alimentare, o altă cauză majoră a acestei creșteri neașteptate a IPC sunt fluctuațiile prețurilor mondiale la produsele alimentare. Astfel, indicele global al prețurilor la alimente a urmat o tendință similară celei interne: tendința de diminuare din prima jumătate a anului 2012 s-a transformat într-o tendință de creștere (Figura 15). Dată fiind importanța produselor alimentare pentru comerțul extern al Republicii Moldova, prețurile interne sunt în mod tradițional foarte sensibile la șocurile din exterior. Estimările empirice ne arată că, în medie, o creșterea bruscă a indicelui global al prețurilor la alimente duce la o majorare esențială a prețurilor interne la aceste produse, efectul maxim fiind atins în circa șase luni. Prin urmare, continuarea acestei tendințe în luna septembrie semnalizează persistența presiunilor inflaționiste cauzate de scumpirea produselor alimentare pentru următoarele câteva luni.

Figura 15. Indicele global al prețurilor la alimente (2002-2004=100) și componenta IPC a produselor alimentare, creștere f-a-p., %

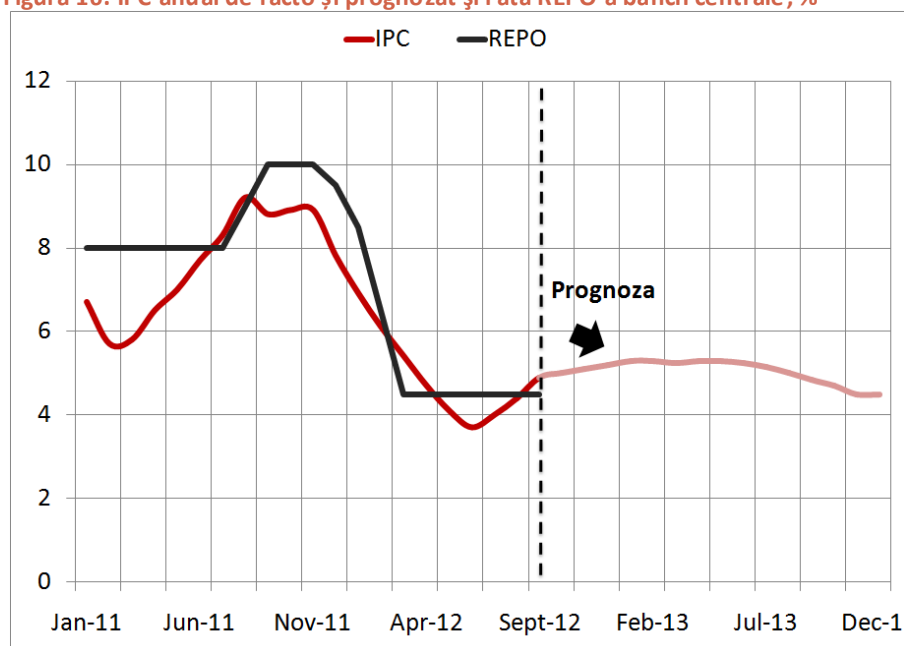

Sursa: FAO și BNS;

Având în vedere faptul că creșterea recentă a inflației anuale a fost cauzată exclusiv de șocurile din partea ofertei, aceasta a determinat banca centrală să mențină rata de bază fără ajustări, care a rămas la minimul istoric de 4,5% (Figura 16). O asemenea poziție, relativ neutră, a BNM poate fi explicată de trei motive principale:

- În primul rând, presiunile inflaționiste actuale, spre deosebire de cele determinate de cerere, nu pot fi influențate de politica monetară. O eventuală majorare a ratei de bază, în circumstanțele actuale, ar putea deprima și mai mult activitatea economică fără efecte scontate asupra ratei inflației. Aceste riscuri sunt alimentate de tendința de descreștere a inflației de bază, care reflectă procesul dezinflaționist cauzat de încetinirea activității economice.
- În al doilea rând, șocurile inflaționiste din partea ofertei, de obicei, nu persistă mult timp, ceea ce înseamnă că în viitorul apropiat ne putem aștepta la o corecție a trendului. Acest fapt este confirmat și de prognoza IPC anual pentru 2012 și 2013. Prin urmare, luând în considerație mecanismele lente de transmisie a politicii monetare și faptul că pe termen mediu se așteaptă ca inflația anuală să se mențină în apropierea nivelului țintit de 5% (± 1.5 p.p.), modificarea politicii la moment nu este necesară.
- În al treilea rând, banca centrală ar trebui să evite volatilitatea excesivă care poate fi indusă de schimbările dese în politica monetară.

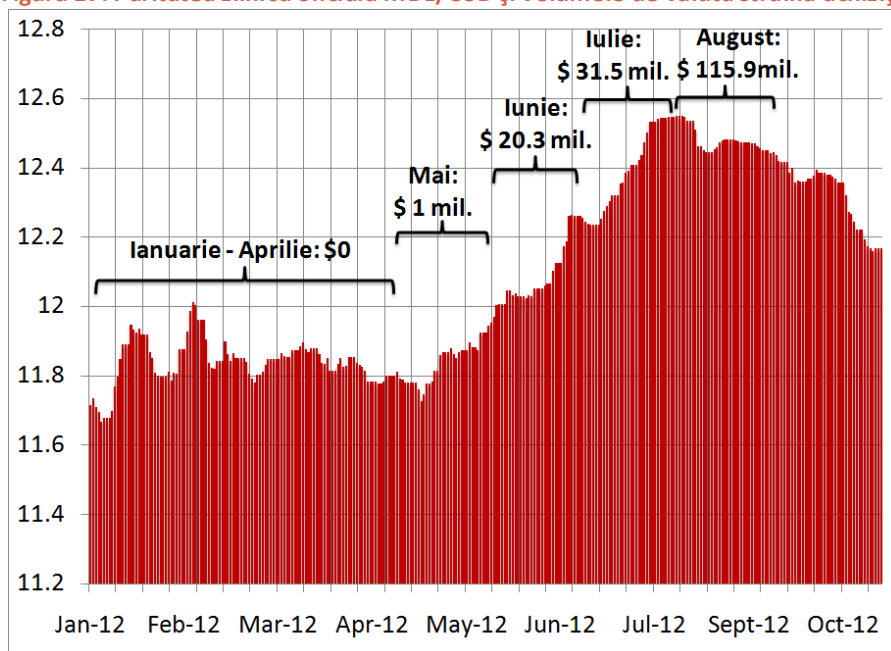
Figura 16. IPC anual de facto și prognozat și rata REPO a băncii centrale, %

Sursa: BNM, BNS și calcule Expert-Grup;

În general, caracterul curent al politicii monetare poate fi considerat unul adecvat, rata de bază fiind puțin sub nivelul prognozat al IPC pentru următoarele 10-12 luni și practic la nivelul așteptărilor inflaționiste pe termen mediu. Astfel, politica monetară rămâne una acomodativă, având scopul de a atenua încetinirea activității de creditare și economice per ansamblu. Prin urmare, rata de bază, cel mai probabil, va fi menținută la nivelul actual pe parcursul următoarelor luni.

Deși banca centrală nu a modificat rata de bază, aceasta a utilizat un instrument indirect de stabilizare a inflației - rata de schimb a valutei naționale. Așadar, în perioada lunilor mai - august, BNM a procurat 168,7 mln. USD pe piața valutară internă cauzând, astfel, deprecierea controlată a valutei naționale cu circa 6% în aceeași perioadă de timp. În așa mod, banca centrală a beneficiat de oportunitatea presiunilor dezinflaționiste pentru a consolida nivelul activelor oficiale de rezervă și, în același timp, pentru a stimula competitivitatea externă a producătorilor autohtoni (Figura 17).

Figura 17. Paritatea zilnică oficială MDL/USD și volumele de valută străină achiziționate de BNM

Sursa: BNM;

Provocări și prognoze pe termen scurt

- Din cauza creșterii neașteptat de înalte a prețurilor, determinată de scumpirea produselor alimentare, Expert-Grup a revizuit prognoza pentru inflația globală pentru finele anului 2012 de la 4,1 la 5,2% f-a-p. În prima jumătate a anului 2013 IPC anual ar putea rămâne puțin peste nivelul de 5%, după care se va stabili la 4,5% până la finele anului viitor.
- Presiunile inflaționiste din partea cererii vor rămâne nesemnificative pe fondul creșterii economice moderate și a cererii modeste. Totuși, situația ar putea să se schimbe din a doua jumătate a anului 2013 odată cu îmbunătățirea așteptată a contextului economic. La moment, însă, această combinație dintre șocurile inflaționiste din partea ofertei și presiunile dezinflaționiste determinate de cerere prezintă provocări majore pentru politica monetară. Prin urmare, pentru a nu înrăutăți și mai mult situația economică curentă, banca centrală ar putea păstra neschimbată rata de bază până la finele anului curent. În următorul an ar putea fi necesare anumite ajustări în vederea ancorării eficiente a așteptărilor inflaționiste la nivelul țintit.
- Din cauza răcirii cererii externe și a presiunilor inflaționiste scăzute din partea cererii, banca centrală ar putea fi motivată să-și continue intervențiile pe piața valutară internă în calitate de instrument al politicii monetare, precum și pentru a consolida nivelul rezervelor internaționale și a susține competitivitatea exporturilor moldovenești. La rândul său, aceasta ar putea cauza o depreciere treptată și controlată a valutei naționale în viitorul apropiat.

Recomandări de politici

- Având în vedere condițiile economice precare, care probabil vor persista pe parcursul primului semestru al următorului an, banca centrală ar trebui să-și mențină caracterul acomodativ al politicii monetare pentru a încuraja activitatea de creditare și a susține creșterea economică. Aceasta implică păstrarea ratei de bază la nivelul așteptărilor inflaționiste pe termen mediu (circa 4,5%). În același timp, BNM nu trebuie să reacționeze la majorarea prețurilor determinate de costurile de producere, datorită impactului de scurtă

durată a acestora, precum și a ineficienței politicii monetare în combaterea unor asemenea șocuri.

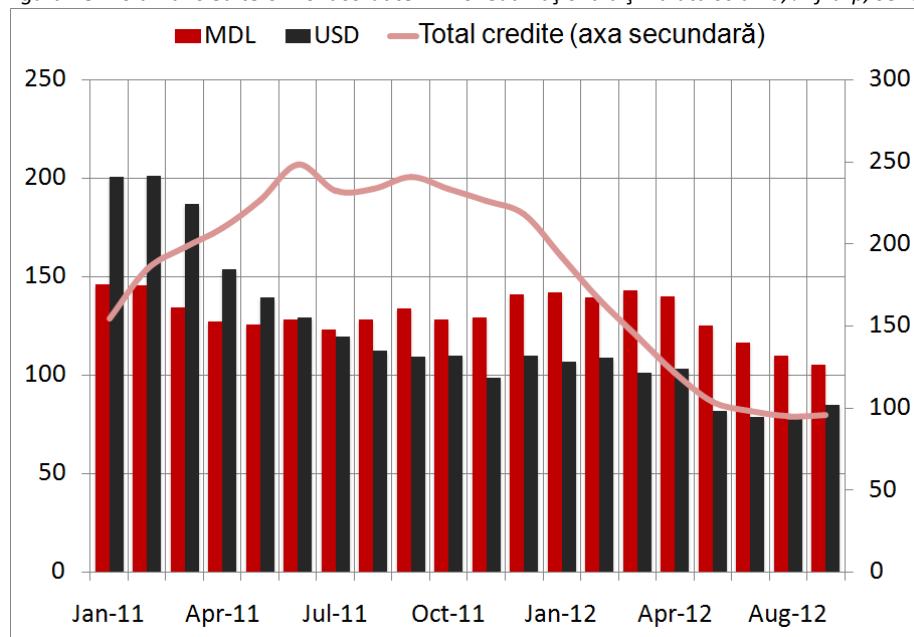
- Deși banca centrală ar putea fi tentată să recurgă la rata de schimb în calitate de instrument de politică monetară, utilizarea intensă a acestuia ar putea genera o serie de riscuri majore. În afară de faptul că intervențiile masive pe piața valutară internă nu permit ajustarea cursului de schimb la condițiile pieței, acestea ar putea cauza o depreciere exagerată a monedei naționale. Motivul este că aceste intervenții, în condițiile economice curente, amplifică presiunile de depreciere deja existente, determinate de cererea în scădere pentru monedă națională odată cu micșorarea volumului de exporturi, a remitențelor și ISD. Prin urmare, intervențiile BNM pe piața valutară internă ar trebui să fie orientate exclusiv spre atenuarea fluctuațiilor excesive ale cursului de schimb și nu la amplificarea acestora. În același timp, principalele instrumente de politici ar trebui să rămână rata de refinanțare și operațiunile pe piața deschisă.

6. Sectorul bancar

Acumularea resurselor pentru a face față unei potențiale crize

Condițiile economice precare și incertitudinile înalte au afectat semnificativ activitatea de creditare a băncilor comerciale din Moldova. Astfel, încetinirea creșterii volumului creditelor noi acordate, care a început în a doua jumătate a anului precedent, s-a transformat într-o diminuare moderată a creditării în 2012. În august volumul total al creditelor noi acordate a fost cu 5,7% mai mic f-a-p. Această tendință negativă a fost determinată de creditele în valută străină care, în primele opt luni ale anului curent s-au micșorat în medie cu 15,5% f-a-p, în timp ce creșterea volumului de creditare în monedă națională a rămas pozitivă până în iulie (Figura 18). O asemenea contractare asimetrică a volumului de creditare are cel puțin două explicații. De partea ofertei, băncile încearcă să-și imunizeze portofoliile împotriva riscurilor asociate cu volatilitatea cursului de schimb în condițiile economice dure din Uniunea Europeană. De partea cererii, companiile și-au amânat investițiile pentru zile mai bune, ceea ce a dus la micșorarea cererii pentru credite bancare în valută străină. Totuși, o altă îngrijorare majoră ține de tendința în scădere a creșterii creditelor acordate în monedă națională, care a început la începutul anului curent și s-a transformat deja într-o creștere negativă în august (-2%) - prima descreștere de la finele crizei economice din 2009. Astfel, în afară de riscul cursului de schimb valutar, băncile se confruntă cu riscurile de credit și de piață, alimentate de încetinirea activității economice și nivelul înalt de incertitudine.

Figura 18. Volumul creditelor noi acordate în monedă națională și valută străină, % f-a-p, serie filtrată cu MA(5)

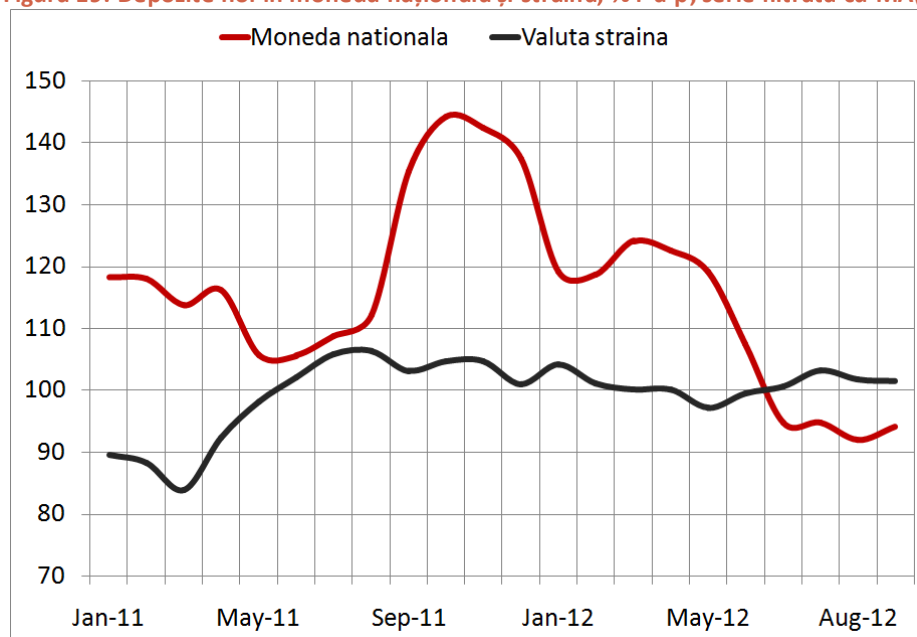
Notă: Filtrarea seriei de timp a fost utilizată pentru a elimina volatilitatea excesivă a creșterii f-a-p a volumului creditelor noi acordate;

Sursa: BNM și calcule Expert-Grup;

Volatilitatea sporită a depozitelor noi atrase de băncile moldovenești reprezintă un motiv în plus pentru ca acestea să devină și mai reticente în procesul acordării creditelor. În particular, aceasta ține de trendul descendent al depozitelor în monedă națională început încă de la finele anului trecut (Figura 19). Principala contribuție aparține depozitelor persoanelor fizice, fapt explicat de încetinirea influxurilor de remitențe și, respectiv, a venitului disponibil. Astfel, la finele lunii august depozitele noi deschise de persoane fizice au diminuat cu 19.1% în monedă națională și cu 31.7% în valută străină f-a-p. O asemenea contracție a fost contrabalansată de creșterea depozitelor persoanelor juridice. În așa mod, companiile utilizează depozitele bancare pentru a-și stoca lichiditățile apărute în

rezultatul aplanării unor eventuale proiecte investiționale până când situația economică se va îmbunătăți. Astfel, în aceeași perioadă, companiile au deschis cu 55,4% mai multe depozite în monedă națională și cu peste 6,5 ori mai multe depozite în valută străină față de anul precedent.

Figura 19. Depozite noi în monedă națională și străină, % f-a-p, serie filtrată cu MA(5)

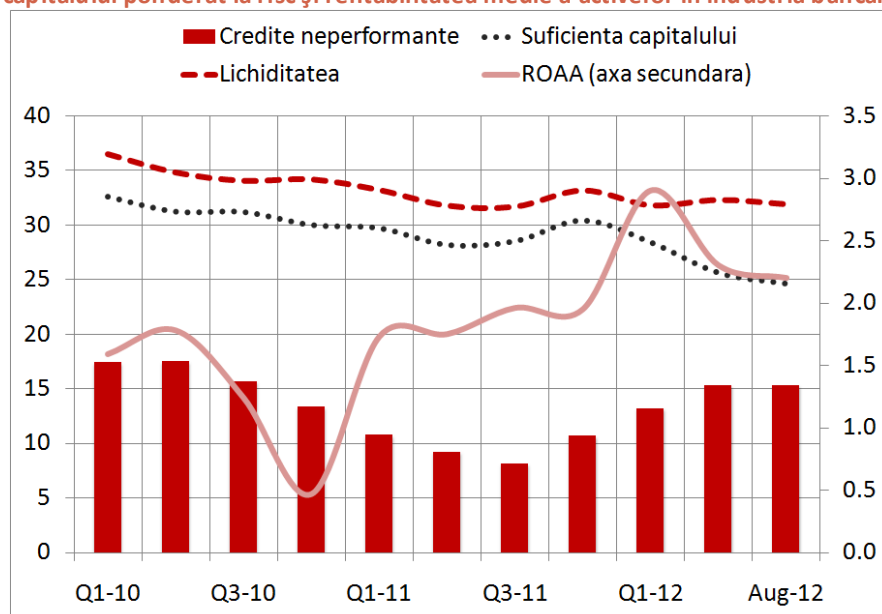
Notă: Filtrarea seriei de timp a fost utilizată pentru a elimina volatilitatea excesivă a creșterii f-a-p a volumului creditelor noi acordate;

Sursa: BNM și calcule Expert-Grup;

O asemenea reticență privind activitatea de creditare a ajutat băncile să-și păstreze indicatorii de lichiditate la nivele constante și sigure. Evident, această abordare conservativă implică anumite costuri de oportunitate, care s-au materializat în niveluri scăzute de profitabilitate, afectate și mai mult de înrăutățirea portofoliilor creditare: ponderea creditelor neperformante s-a majorat în primele 8 luni ale anului 2012 de la 13,5% până la 15,3%. Prin urmare, deteriorarea calității bilanșurilor bancare se explică prin dificultățile financiare cu care se confruntă debitorii băncilor sub presiunea situației precare din economia națională și regională.

Deși ponderea creditelor neperformante s-a majorat la majoritatea băncilor comerciale, impactul major a venit din partea a două cele mai problematice bănci. Cea mai importantă bancă, cu o pondere de 12,3% în industria bancară, este „Banca de Economii”, aflată în proprietatea majoritară a statului, care la finele trimestrului doi s-a confruntat cu o pondere de 41,9% a creditelor neperformante în portofoliul total al creditelor. De asemenea, în rezultatul practicilor de creditare anterioare riscante, aceasta nu dispune de capital suficient pentru a satisface cerințele minime privind acoperirea activelor ponderate la risc: la finele T2-12 suficiența capitalului ponderat la risc a fost de doar 7,98% - de două ori mai mică decât pragul minim de 16%. Din fericire, banca dispune de suficiente lichidități, 41,3% din activele totale fiind lichide, ceea ce o ajută să-și continue operațiunile și să rămână solvabilă. A doua bancă are un rol mai mic, însă oricum sistemic – „Eximbank - Gruppo Veneto Banca” - cu ponderea de 7,7% din industria bancară și 42,8% din credite clasificate drept neperformante. Oricum, o pondere atât de mare a activelor toxice sunt contrabalansate de un nivel adecvat de lichiditate (28,4%, în timp ce nivelul minimum este 20%) și, în mod special, de rata suficiență a capitalului ponderat la risc: 38,5%, fiind de peste două ori mai înaltă decât nivelul minim obligatoriu. Înrăutățirea generală a profilului de riscuri în sectorul bancar a fost, de asemenea, relevată de majorarea decalajului între lichiditatea pe termen scurt și rata capitalului ponderat la risc înregistrată de la începutul anului curent (Figura 20).

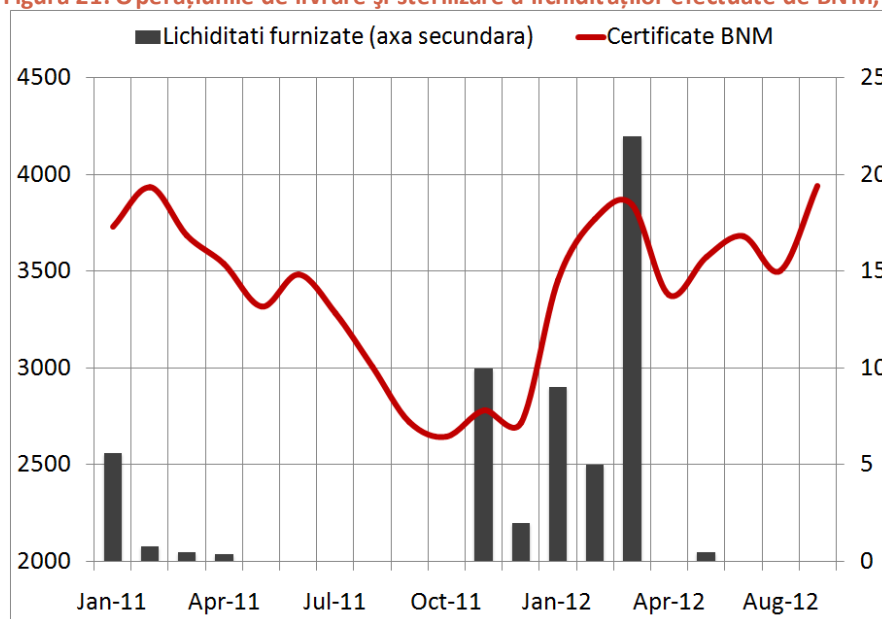
Figura 20. Ponderea creditelor neperformante în total credite, lichiditatea pe termen scurt, suficiența capitalului ponderat la risc și rentabilitatea medie a activelor în industria bancară, %

Sursa: BNM;

În pofida unei ușoare scăderi a suficienței capitalului, băncile comerciale au rămas lichide și suficient de capitalizate. În afară de indicatorii deja menționați, acest fapt este confirmat de poziția netă a sistemului bancar de creditor în raport cu banca centrală. Astfel, facilitățile disponibile la BNM pentru livrarea de lichidități băncilor comerciale au rămas practic neexplorate din 2011. Cea mai activă perioadă când băncile din Moldova au apelat la finanțarea de creditor de ultimă instanță a fost noiembrie 2011 - martie 2012, când BNM a acordat o sumă de 48 mln. USD băncilor în calitate de împrumuturi directe. Dimpotrivă, băncile comerciale au fost mereu interesate să-și plaseze resursele disponibile în certificatele BNM, ceea ce de facto reprezintă creditarea băncii centrale. Aceste operațiuni de sterilizare a lichidităților au crescut, în special, odată cu apariția primelor semne de înrăutățire a situației macroeconomice, fiind explicat de orientarea băncilor spre plasamente cu risc minimal (Figura 21).

Figura 21. Operațiunile de livrare și sterilizare a lichidităților efectuate de BNM, mln. MDL

Sursa: BNM;

Provocări și prognoze pe termen scurt

- Având în vedere poziția netă de creditor față de BNM, băncile comerciale nu se confruntă cu probleme majore de lichiditate și dispun de resurse necesare pentru a accelera turările economiei Moldovei. Problema majoră ține de incertitudinea privind perspectivele economiei, atât la nivel național, cât și regional, fapt ce explică de ce băncile au devenit, în ultima perioadă, foarte reticente privind activitatea de creditare a sectorului real.
- Ponderea creditelor neperformante urmează să se stabilizeze la nivelul actual, dacă condițiile economice nu vor continua să se deterioreze. Majoritatea băncilor au întreprins acțiunile necesare pentru a-și păstra bilanțurile lichide și, în acest mod, rămân solvabile și mențin o activitate operațională normală. Două bănci, care dețin 20% din sistemul bancar, se confruntă cu provocări majore care vizează calitatea proastă a portofoliilor creditare. Deși aceste bănci au rămas stabile, eliminarea acestor active toxice din sistem va fi lentă din cauza ambiguităților legislative cu privire la restructurarea datoriilor și volumul semnificativ al creditelor neperformante acumulate.
- Se pare că activitatea de creditare va rămâne moderată din cauza situației economice nefavorabile și a incertitudinii înalte privind perspectivele macroeconomice. De aceea, interesul băncilor pentru plasamente cu risc redus, cum ar fi hârtiile de valoare de stat și certificate ale BNM, va rămâne sporit, creând astfel circumstanțe favorabile pentru finanțarea deficitului bugetar în condiții avantajoase (a se vedea capitolul „Finanțe publice”).

Recomandări de politici

- Banca centrală trebuie să întreprindă măsuri urgente în vederea restructurării cât mai rapide a volumului semnificativ al creditelor neperformante acumulate de către cele două bănci problematice deja menționate. Situația băncii cu capital majoritar de stat este de o importanță particulară, datorită rolului său sistemic și social important. Astfel, pe lângă faptul că aceasta deține circa 12% din activele totale din sectorul bancar, aceasta are și cea mai densă rețea a filialelor în întreaga țară. Prin urmare, orice perturbare a activității acestei bănci ar putea afecta semnificativ încrederea populației în întregul sistem bancar – principalul efect care trebuie evitat în actuala situație economică.
- Caracterul politicii monetare trebuie să rămână unul acomodativ pentru a direcționa abundența de lichidități din sectorul bancar spre soluționarea, cel puțin parțială, a insuficienței de lichidități din sectorul real. Astfel, păstrarea în continuare a ratei de bază aproximativ la nivelul așteptărilor inflaționiste pe termen mediu va duce la majorarea costurilor de oportunitate asociate cu păstrare banilor în numerar și, respectiv, va motiva băncile să-și extindă portofoliile de creditare. La rândul său aceasta va permite și micșorarea ponderii creditelor neperformante. Cu toate acestea, trebuie să ne așteptăm că, din cauza riscurilor și incertitudinilor înalte, acest proces urmează a fi lent, iar efectele deciziilor de politică monetară - moderate.
- O cauză majoră a restructurării lente a creditelor neperformante și care, de asemenea, explică condițiile dure de creditare, ține de problema drepturilor creditorilor în Moldova. Prin urmare, Guvernul trebuie să îmbunătățească legislația privind insolvabilitatea cu scopul de a înlătura barierele birocratice excesive pentru executarea gajului. Astfel, soluționarea disputelor între creditori și debitori nu ar trebui să dureze atât de mult în timp și trebuie înlăturate barierele care împiedică soluționarea creditelor problematice. Aceasta va permite băncilor să-și curețe mai ușor bilanțurile de active toxice și să fie mai puțin reticente în activitatea de creditare, ceea ce este extrem de important, ținând cont de constrângerile macroeconomice actuale.

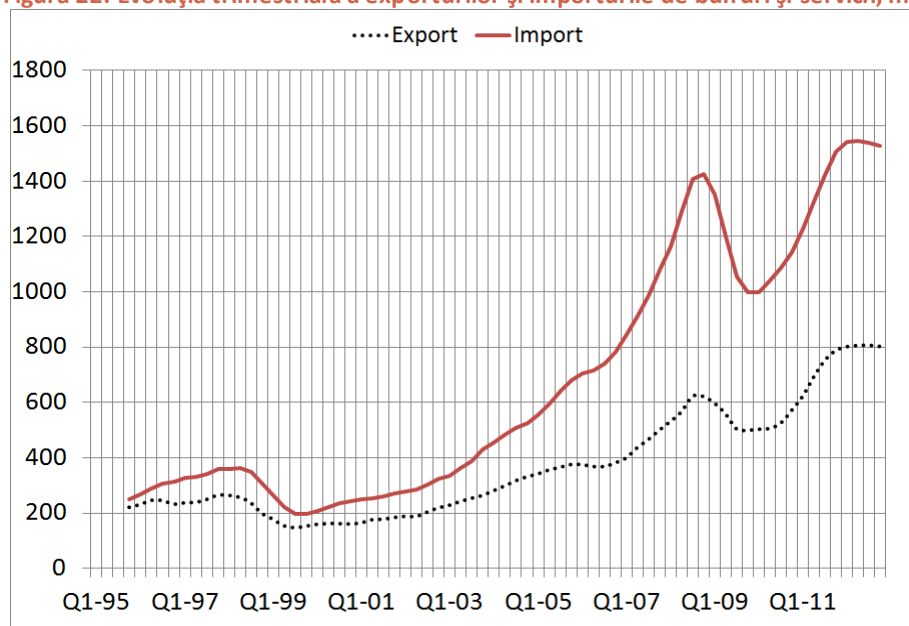
7. Sectorul extern

Noi efecte negative ale crizei datoriilor suverane în UE și ale secetei

După cum am previzionat în edițiile precedente ale MEGA, după un început de an relativ bun, evoluția comerțului extern al Republicii Moldova s-a înrăutățit în a doua jumătate a anului 2012. Conform estimărilor noastre, în T3-12 exporturile de bunuri moldovenești au înregistrat o scădere de 14% f-a-p, în timp ce importurile au scăzut cu 3,0% f-a-p, condițiile comerciale generale amenințând să se înrăutățească și mai mult până la finele anului (Figura 22). Viteza de deteriorare a comerțului a fost deosebit de înaltă, demonstrat de faptul că în prima jumătate a anului atât importurile, cât și exporturile aveau o tendință de creștere pozitivă (creștere de 4,6% și respectiv 3,9%).

Deteriorarea exporturilor a fost cauzată în special de micșorarea cererii pe piețele europene și de impactul crizei severe. Primul factor este responsabil în special de diminuarea exporturilor de produse din piele (-7%), îmbrăcăminte și accesorii (-6%), produse din metal (-50%, cea mai mare parte a declinului fiind suportată de companiile transnistrene). În rezultatul secetei neobișnuit de severe s-a diminuat producția și exporturile de produse alimentare, inclusiv fructe, cereale, diferite preparate alimentare, semințe oleaginoase și altele. După cum am prezis în MEGA nr. 6, exporturile către CSI și alte țări de destinație (inclusiv Turcia, China, SUA) s-au intensificat, reflectând eforturile anumitor producători moldoveni de a-și diversifica piețele de desfacere pentru a nu se baza doar pe piețele mari.

Figura 22. Evoluția trimestrială a exporturilor și importurilor de bunuri și servicii, milioane USD, T1-95 – T3-13

Sursa: BNM, prognoze pentru T3-T4-12 de către Expert-Grup;

Declinul importurilor a fost în mare măsură determinat de reducerea volumului importurilor din țările CSI (în special din Ucraina) și din anumite țări UE (inclusiv economii mari ca Marea Britanie și Germania). De asemenea, diminuarea importului este determinată și de reducerea exporturilor, fiindcă o parte semnificativă a exporturilor Republicii Moldova se bazează pe acordurile de procesare în Lohn, încheiate cu companii europene.

Comerțul cu servicii prezintă aceleași tendințe ca și comerțul cu bunuri. Însă exporturile de servicii au scăzut chiar mai rapid decât cele de bunuri: rata creșterii s-a prăbușit de la 13% în T1-12 până la zero în T2'12, cu o reducere estimată de 4% în T2'-12. Importurile de servicii au fost mai viguroase, rata de creștere medie trimestrială fiind de 12% în anul 2012, însă cu semne clare de descreștere în T4-12.

Efectele negative economice ale crizei datoriilor suverane în UE au temperat și creșterea veniturilor și transferurilor unilaterale de peste hotare. Pentru a compara doar cele mai importante cifre, transferurile emigranților în T1-T3-11 au înregistrat o creștere remarcabilă de 21%, pe când în 2012 creșterea a fost de doar 2%. Totuși, fiindcă volumul veniturilor și transferurilor de peste hotare nu s-a diminuat în cifre absolute, în timp ce importurile au scăzut mai repede decât exporturile, efectul combinat al acestor evoluții asupra contului curent a fost pozitiv.

Recuperarea economică globală, deși încă continuă, a suferit noi regrese la mijlocul și finele anului 2012. Situația s-a înrăutățit în special datorită faptului că politicile fiscale și monetare din țările dezvoltate încă nu și-au recâștigat încrederea în consumul pe termen mediu și perspectivele producției. Viabilitatea zonei euro, greșelile majore din politicile fiscale ale SUA, noile tensiuni din Orientul Mijlociu, perspectivele mai puțin optimiste privind ieșirea economiei Chinei din recesiune, toate acestea au speriat investitorii. Pe termen scurt, evoluția exporturilor moldovenești vor depinde și de creșterile economice care vor fi înregistrate de principalii parteneri comerciali ai Moldovei. Evoluțiile economice din trimestrele trei și patru ale anului curent s-au înrăutățit în majoritatea țărilor care reprezintă destinațiile majore ale exporturilor moldovenești, inclusiv UE, Rusia și Ucraina. De asemenea, s-a înrăutățit situația emigranților moldoveni care lucrează în țările UE și CSI, fapt indicat de șomajul în creștere. Agravarea situației pe piața forței de muncă s-a răsfrânt și asupra nivelului remitențelor trimise acasă de către emigranții moldoveni.

Înrăutățirea perspectivelor economice globale a influențat prețurile principalelor produse. Deși prețurile la petrol au fost ceva mai vioaie în lunile septembrie-octombrie, tendințele generale rămân în scădere. După cum am previzionat anterior (MEGA 6), din cauza condițiilor meteorologice ostile în multe părți ale lumii, tendința globală de ieftinire a produselor alimentare de bază s-a răsturnat: la începutul lunii septembrie prețurile la porumb, boabe de soia și grâu au fost cu 4%, 22% și, respectiv, 3% mai înalte decât nivelurile înregistrate în septembrie 2011. Deși acum ar fi problematic să se facă prognoze chiar și pe termen scurt, este cert că în următoarele luni caracteristica dominantă a piețelor globale va fi volatilitatea înaltă.

Provocări și prognoze pe termen scurt

- FMI și-a revizuit, din nou în scădere, previziunile globale pentru 2012-2013, până la o rată de creștere de 3,3% a economiei globale în anul 2012 și o rată de creștere limitată la doar 3,6% pentru anul 2013. Chiar și țările pentru care inițial s-au previzionat rate de creștere mai înalte (inclusiv țările BRIC) au parte de o creștere mai lentă în 2012-2013. De exemplu, conform estimărilor, economia Rusiei va crește cu doar 3,7% în 2012 și cu 3,8% în anul următor. Economia României a fost afectată semnificativ de criza politică, așteptându-se o creștere economică de doar 0,9% în 2012 și 2,5% în 2013.
- Înrăutățirea perspectivelor economice globale va influența negativ exporturile bunurilor moldovenești. Ne așteptăm ca în 2012 creșterea exporturilor de bunuri moldovenești să fie marginal pozitivă (+0,6%)¹⁰, mai mică decât estimarea de +1% pe care am făcut-o trei luni în urmă. Exporturile de bunuri își vor relua creșterea în 2013, și în cel mai bun caz vor crește cu 4%.
- Deoarece cererea internă este mult mai slabă decât am previzionat anterior, este necesar să ne ajustăm prognozele privind importurile de bunuri pentru anul curent: conform estimărilor volumul total al importurilor va fi cu 0,4% mai mic decât în anul 2011. În același timp, pentru anul viitor așteptăm o creștere a importurilor cu 5%. Un risc semnificativ, care ar putea duce la majorarea ratei prognozate, constă în problema nesoluționată cu contractul de livrare a

¹⁰ Pentru a prognoza importurile și exporturile Moldovei s-a folosit modelul SARIMA;

gazelor naturale cu compania rusească Gazprom (existând o probabilitate înaltă de majorare a prețului) și impactul încă nedar al secetei asupra securității alimentare pe termen mediu.

- Deși anterior am prognozat o înrăutățire a contului curent în anul 2012, acum a devenit clar că evoluția total diferită a exporturilor și importurilor și fluxurile pozitive de venituri și transferuri vor diminua presiunile asupra contului curent (de la 11,5% din PIB în 2011 până la 7,6% în 2012). Totuși, presiunile vor începe să crească din nou în anul 2013: deoarece considerăm că importurile își vor relua creșterea, deficitul contului curent estimat pentru anul viitor este de circa 8,2%.

Recomandări de politici

- Recomandările de politici pentru comerțul extern practic le repetă pe cele din edițiile precedente ale MEGA. Politica comercială generală pare să corespundă angajamentelor internaționale asumate de Republica Moldova, însă cele mai importante bariere comerciale sunt de natură netarifară. În edițiile precedente ale MEGA am pledat pentru o revizuire rapidă și cuprinzătoare a regulamentelor Serviciului Vamal, care nu corespund standardelor minime privind transparența și impun noi reguli în mod ad-hoc. Nu am văzut încă niciun progres important în acest sens.
- Un nou subiect de politici, care a fost adus în mod forțat pe agenda politică de către anumite forțe politice este propunerea de aderare a Moldovei la Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan. Adepții acestui vector invocă înrăutățirea relațiilor comerciale cu Uniunea Europeană și pretind că aderarea Moldovei la Uniunea Vamală va aduce țării mai multe oportunități economice și comerciale. Simulările economice realizate ne-au arătat exact opusul: aderarea la Uniunea Vamală și menținerea politicii vamale actuale vor înrăutăți semnificativ oportunitățile comerciale generale ale Moldovei, vor reorienta comerțul dinspre UE și alte destinații și vor eroda baza competitivă a Moldovei. În același timp, această opțiune este în neconcordanță totală cu angajamentele asumate de Moldova în cadrul OMC.
- În prezent Moldova nu are un contract semnat cu Gazprom pentru livrarea gazelor naturale, ceea ce presupune un risc major pentru contul curent în 2013. Punctele conflictuale nu se referă la însăși contractul, ci la angajamentele generale asumate de Moldova prin aderarea la Tratatul Comunității Energetice. Principalul angajament constă în restructurarea sectorului gazelor naturale prin separarea activității de transportare și de furnizare. Fiindcă Gazprom consideră aceste angajamente ca fiind în contradicție cu interesele sale economice în Moldova, problema a ieșit deja din sfera economicului și a intrat în sfera politicului. Moldova are opțiuni foarte limitate, de fapt numai două: să renunțe la participarea sa la Tratatul Comunității Energetice sau să accepte prețuri mai înalte pentru gaz anul viitor. Ambele opțiuni sunt dificile din punct de vedere politic, însă prima va avea un impact devastator pe termen lung.

Despre Expert-Grup

Cine suntem

EXPERT-GRUP este un centru analitic de referință în domeniul cercetărilor economice în Republica Moldova. EXPERT-GRUP este membru al rețelei de institute analitice și asociații de politici publice PASOS (eng. Policy Association for an Open Society), care cuprinde 50 de centre analitice din 27 de țări din Europa Centrală și de Est și Asia Centrală.

Misiunea noastră

Misiune noastră este de a crea mediul propice manifestării gândirii libere și netriviale, fapt ce va permite instituției să fie un lider în furnizarea unor analize economice obiective și să promoveze în mod eficient idei și soluții inovatoare pentru problemele economice cu care se confruntă Moldova în procesul transformării economice, dezvoltării societale și integrării europene.

Activitățile centrului

- Oferim utilizatorilor analize și prognoze pertinente și operative asupra tendințelor economice;
- Asistăm și consultăm guvernul central și autoritățile publice locale în procesul decizional și de elaborare a politicilor;
- Promovăm soluții de dezvoltare și modele de politici inovatoare;

Ariile de specializare

- Strategii anti-sărăcie;
- Macroeconomie și sisteme economice;
- Economia globală și relații economice internaționale;
- Economia integrării europene;
- Politici monetare și fiscale;
- Economia muncii, management și cultura de afaceri;
- Comportamentul consumatorului;
- Economie industrială și agricolă;
- Economia educației și sănătății.

Detalii de contact

- adresa: MD-2012, str. Columna, 133, oficiul 1, Chișinău, Republica Moldova;
- telefon: +37322 93-00-14, +37322 21-15-99, fax +37322 21-15-99;
- e-mail: info@expert-grup.org;
- web: www.expert-grup.org.